

[Indenrigsministeren]

Jeg skal hermed tillade mig for det høje ting at fremsætte:

Forslag til lov om ændring af lov om ekstraordinære beskæftigelsesfremmende foranstaltninger i kommuner og amtskommuner.

(Lovforslag nr. L 157).

Ved gennemførelsen af lov om ekstraordinære beskæftigelsesfremmende foranstaltninger i kommuner og amtskommuner blev der åbnet mulighed for, at kommuner og amtskommuner kunne inddrages i gennemførelsen af den daværende regerings beskæftigelsesplan (beskæftigelsesplan II) ved at iværksætte en række ekstraordinære foranstaltninger med det formål at formindske arbejdsløsheden blandt unge.

I en fællesrapport fra arbejdsministeriet, undervisningsministeriet og indenrigsministeriet, »Indsatsen mod ungdomsarbejdsløsheden, 1978«, er der foretaget en foreløbig vurdering af de virkninger, loven har haft på ungdomsarbejdsløsheden. Selv om der er tale om foreløbige vurderinger, finder regeringen det berettiget at konkludere, at lovens virkninger har været positive. Godt 30.000 unge fordelt nogenlunde ligeligt mellem mænd og kvinder har været omfattet af indsatsen. I betragtning af, at 1978 var det første år, hvori loven virkede, og at kommuner og amtskommuner følgerlig havde ringe tid til at planlægge indsatsen, er der grund til at antage, at disse positive virkninger ikke blot vil kunne fastholdes i de kommende år, men forstærkes.

På dette grundlag foreslår regeringen, at loven videreføres indtil udløbet af 1983.

Lovforslaget indebærer ingen ændringer i formen for finansieringen af den kommunale og amtskommunale indsats, endside i de foranstaltninger, der kan iværksættes efter loven. Lovforslaget medfører derfor heller ingen merudgifter for kommuner og amtskommuner.

Samtidig med videreførelsen af den gældende lov agtes der i 1980 og 1981 i udvalgte amtskommuner holdt forsøg med en ungdomsgarantiordning, hvis sigte er, at alle unge under 25 år garanteres et tilbud om uddannelse eller beskæftigelse.

Forsøgene skal danne grundlag for, at der til sin tid ved et selvstændigt lovgivningsinitiativ kan tages stilling til indførelsen af en landsdækkende ungdomsgarantiordning.

Statens udgifter ved forsøgene, der indgår i beskæftigelsesplanen for 1980 og 1981-83, udgør 25 mill. kr. i 1980 og 90 mill. kr. i hvert af årene 1981 og 1982. Kommunernes og amtskommunernes bidrag til forsøgene afholdes af de beløb, som de pågældende kommuner og amtskommuner allerede afsætter efter den gældende lov.

Med disse bemærkninger skal jeg anbefale lovforslaget til folketingets velvillige behandling.

Palle Simonsen (KF):

Som ordfører for forslagsstillerne tillader jeg mig herved at fremsætte:

Forslag til folketingsbeslutning om ændring af bistandsloven.

(Beslutningsforslag nr. B 71).

Jeg skal i øvrigt henvise til de bemærkninger, der ledsager beslutningsforslaget.

Den første sag på dagsordenen var:

1) Forespørgsel til udenrigsministeren:

Forespørgsel af [Heinesen] (S), Arne Christiansen (V), Ninn-Hansen (KF), Arentoft (FP), Niels Helveg Petersen (RV), Arne Melchior (CD), Chr. Christensen (KrF) og Ib Christensen (DR):

»Hvilke oplysninger kan udenrigsministeren give om regeringens sikkerhedspolitiske overvejelser i lyset af de skærpede internationale relationer, der er en følge af Sovjetunionens okkupation af Afghanistan?«

(Forespørgsel nr. 15. Anmeldt 29/1 80. Fremme af forespørgsel vedtaget 6/2 80).

Forhandling

Lasse Budtz (S):

Ingen kan vel, uanset indstilling, være i tvivl om, at den udenrigs- og sikkerhedspolitiske situation blev forværret, da Sovjet invaderede Afghanistan. Der har været en række helt klare følgevirkninger, som har haft indvirkning på den internationale situation, og venstre, det konservative folkeparti, fremskridtspartiet, det radikale venstre, centrumdemokraterne, kristeligt folkeparti, Danmarks retsforbund og socialdemokratiet har derfor fundet det naturligt at spørge udenrigsministeren, hvilke sikkerhedspolitiske

[Lasse Budtz]

overvejelser regeringen har gjort sig i lyset af Sovjetunionens okkupation af Afghanistan.

Udenrigsministeren (Kjeld Olesen):

Jeg vil indledningsvis gerne give udtryk for den tilfredshed, hvormed regeringen hilser det initiativ, som et meget bredt udsnit af folketingets partier har taget ved at fremsætte forespørgslen om regeringens sikkerhedspolitiske overvejelser.

Den altoverkyggende begivenhed, siden vi sidst her i tinget havde lejlighed til at drøfte de sikkerhedspolitiske aspekter i dansk udenrigspolitik, er naturligvis den sovjetiske invasion i Afghanistan, der indledtes den 27. december sidste år. Dette skridt har krænket det afghanske folks grundlæggende rettigheder, forstyrret stabiliteten i et område af verden, hvor mange landes vitale interesser krydser hinanden, og sat spørgsmålstegn ved Sovjetunionens troværdighed som forpligtet part i det internationale samfund.

Fra sovjetisk side har man som bekendt begrundet sin optræden med, at der var tale om at imødekomme en anmodning fra Afghanistans ledelse om bistand. Denne begrundelse er ikke holdbar. Regeringen er af den opfattelse, at der er tale om en klar sovjetisk krænkelse af et andet lands suverænitets, territoriale integritet og nationale uafhængighed. Det er på denne baggrund, jeg har givet udtryk for regeringens klare afstandtagen fra den sovjetiske handling. Det er ud fra samme vurdering, at statsministeren i et brev til præsident Bresjnev har tilkendegivet de danske synspunkter og opfordret Sovjetunionen til at trække sine tropper ud af Afghanistan. Det er også på denne baggrund, at Danmark var med til at anmode præsidenten for FN's sikkerhedsråd om at indkalde rådet til hastemøde til drøftelse af situationen i Afghanistan. Sovjetunionen nedlagde som bekendt veto, men måtte i den efterfølgende behandling af sagen i generalforsamlingen registrere en bemærkelsesværdigt massiv underkendelse af sin handling. Bemærkelsesværdig især på grund af den fasthed, hvormed og det omfang hvori de alliancefri lande gav udtryk for kravet om sovjetisk tilbagetrækning.

Det er indlysende, at man i en sådan situation søger at identificere de egentlige bevæggrunde bag den sovjetiske handling. Rea-

listiske forsøg på at vende situationen må hvile på nogenlunde klare forestillinger om, hvorfor den kom i gang. Det er givet, at en række langsigtede betragtninger har spillet ind, men det er næppe muligt entydigt at udlægge motiverne. Det er sandsynligt, at Sovjetunionen mere og mere havde måttet erkende, at man ikke med politiske midler alene kunne nå det mål, man havde sat sig i retning af at sikre indflydelse og kontrol i området, og prestigehensyn kan også have spillet en rolle.

I den forbindelse vil jeg gerne erindre om, at Sovjetunionen aldrig har lagt skjul på, at man ikke accepterede den vestlige opfattelse af afspændingens globalitet og udelelighed. Den sovjetiske regering har tværtimod gentagne gange givet udtryk for sin vilje til at påvirke styrkeforholdet mellem, hvad man dér forstår ved »socialisme« og »kapitalisme« i verden, og lige så udtrykkeligt forbeholdt sig ret til at støtte såkaldte nationale befrielseskrige i den tredje verden, hvilket i praksis kan forstås som støtte til kommunistisk eller kommunistvenlig magtovertagelse. Vi har i de senere år set flere eksempler på, at Sovjetunionen militært har søgt at blande sig i udviklingen i Afrika. I Afghanistan har Sovjetunionen direkte gennemført en militær intervention for at opretholde et marxistisk-leninistisk styre i Kabul i strid med det afghanske folks klart tilkendegivne ønsker. Også siden invasionen i Afghanistan har man fra officiel sovjetisk side bekræftet, at den sovjetiske regering ikke vil fraskrive sig sin fortolkning af afspændingen.

Invasionen kan imidlertid have videre mål og være udtryk for en interesse, der er arvet fra zartidens Rusland, i på længere sigt at sikre sig en placering i en region, der rummer muligheder for adgang til Det indiske Ocean. Formentlig har det ikke været uvæsentligt, at den anden supermagt, USA, samtidig og stadig er dybt engageret i udviklingen i Iran, hvor gidselsituationen ulykkeligvis endnu ikke har fundet en afklaring.

Det spørgsmål, der naturligvis melder sig, om aktionen i Afghanistan kan få konsekvenser andre steder i verden, kan ikke besvares med et klart ja eller et klart nej. Men betydningen ikke mindst for den vestlige verden af det område, hvor invasionen har fundet sted, og den mangel på stabilitet, der i forvejen kendetegnede og fortsat kendetegner

[Udenrigsministeren]

regionen, medfører, at den aktuelle krise kan sætte en proces i gang, der med tiden og uanset hensigterne kan få alvorlige konsekvenser for verden. Det har for regeringen derfor været væsentligt, at reaktionen i omverdenen, ikke mindst inden for vor egen vestlige landekreds, har været præget af fasthed og samtidig af forståelse for betydningen af, at der ikke overreageres. En løsning, dvs. en tilbageskrækning af de sovjetiske styrker, må søges med alle fredelige midler. Skulle dette slå fejl, ville det få uoverskuelige konsekvenser for alle lande i regionen og i sidste ende også for Sovjetunionen selv, hvilket også den seneste udvikling har vist.

I den situation er det vigtigt, at broerne til Sovjetunionen ikke brydes, men tværtimod bruges. Regeringen tillægger dette den allerstørste vægt, men finder samtidig, at vi må være realistiske. Hvor samtaler og forhandlinger kan give konkrete resultater, f.eks. på nedrustningsområdet, må vi gøre en om muligt endnu større indsats end tidligere. Derimod vil vi være på vagt over for forslag, der er uden substans, og manifestationer af venskab og gode forbindelser, der i virkeligheden er tomme fraser. Vi må erkende Afghanistan-situationens betydning som et yderst alvorligt anslag mod den afspændingsproces, som møjsommeligt har udviklet sig, og vi må ikke forvente, at de sanktionsskridt, som også Danmark har sluttet op om, uden videre vil eller skal annulleres. Det står klart, at det er Sovjetunionen, der har ansvaret for den opståede spændte internationale situation, men det er vigtigt, at situationen ikke betragtes som fastlåst.

Den opfattelse, jeg her giver udtryk for, deler den danske regering med sine allierede inden for både EF og NATO. Jeg finder anledning til at fremhæve betydningen af de konsultationer, der har været ført og fortsat vil blive ført inden for NATO og inden for det europæiske politiske samarbejde. Jeg vil i den forbindelse gerne fremhæve den opfordring, som EF-landenes udenrigsministre udsendte fra deres møde i Rom den 19. februar om et arrangement, der ville tillade et neutralt Afghanistan at udøve sin suverænitet som uforpligtet land uden fremmede styrker på sit område. En virkeliggørelse af denne tanke ville indebære et værdifuldt bidrag til genoprettelsen af den stabilitet i området, som blev forstyrret af den sovjetiske invasi-

on, og til en befrielse af det afghanske folk fra sovjetisk besættelse. Sammen med vore partnere i EF er Danmark for tiden i gang med at indhente reaktionerne på tanken om et sådant arrangement fra en lang række lande. Det er klart, at gennemførelsen af denne tanke forudsætter et bredt internationalt samarbejde, ikke mindst fra landene i området. Ligeledes er det naturligt, at overvejelserne om dette vigtige initiativ må omfatte spørgsmålet om, hvilke muligheder FN har for at medvirke til at føre tankerne ud i livet.

Sovjetunionens svar på den reaktion, der har fundet sted efter invasionen i Afghanistan, har som så ofte før i lignende situationer været et forsøg på at splitte USA fra Vesteuropa gennem udtalelser om afspændings- og samarbejdsvilje over for europæerne, der beskrives som realistiske og fornuftige, mens USA fremstilles som uberegnelig og upålidelig. Denne linje lader sig naturligvis ikke gennemføre, alene af den grund, at reel afspænding i Europa ikke kan gennemføres uden både Sovjetunionens og USAs deltagelse. Det er konsekvensen af den situation, der er skabt i Europa efter anden verdenskrig. Der er ikke nogen forskelle i amerikansk og vesteuropæisk vurdering af situationens alvor. Derimod er det klart, at vi ikke reagerer med samme midler, alene af den grund, at vi nu engang ikke har samme midler; men vi støtter den amerikanske holdning ved at overvåge eksporten af strategisk vigtige varer til Sovjetunionen, og EF vil selvsagt ikke udfylde det hul i den sovjetiske import af korn og afledte varer, som den amerikanske kornembargo har skabt. Endelig erkender vi, at tiden ikke er inde til, hvad jeg vil betegne som opsigtsvækkende nye initiativer i det dansk-sovjetiske forhold.

Regeringen finder det imidlertid af største betydning, at kommunikationen med Sovjetunionen bevares, først og fremmest mellem de to supermagter. Det er således værd at erindre om, at USA ikke har opgivet ratifikationsbehandlingen af SALT II-traktaten, men kun udsat den og samtidig erklæret, at man foreløbig føler sig forpligtet til at efterleve den. Det er vigtigt, at arbejdet med tilrettelæggelse af NATOs forhandlingspositioner i TNF-våbenkontrollforhandlinger fortsættes uanset Sovjetunionens foreløbige negative reaktion på alliancens forhandlingstilbud. Det er vigtigt, at MBFR-forhandlingerne i

[Udenrigsministeren]

Wien er genoptaget efter planen, og det er vigtigt, at forberedelserne til CSCE-opfølgningsmødet i Madrid fortsætter.

Det er naturligt at stille spørgsmål om, hvorvidt Afghanistan-situationen efter regeringens opfattelse i væsentlig grad har påvirket den sikkerhedspolitiske situation i det nordiske område, herunder specielt for Danmark. Det er klart, at udviklingen i Afghanistan har ført til en særlig omhyggelig iagttagelse af situationen i det nordiske område netop med henblik på at konstatere, hvorvidt udviklingen opviser politiske eller militære ændringer i det hidtil kendte billede. Dette synes ikke at være tilfældet. Dog vil jeg ved denne lejlighed gerne sige, at det tjener ikke noget berettiget formål at søge at så tvivl – gennem udenlandske pressekampagner eller på anden vis – om kontinuiteten og fastheden i de nordiske NATO-landes sikkerhedspolitik. At bevare afspænding og stabilitet i dette område er ikke blot en national dansk interesse, men en vigtig fælles interesse i Øst-Vest-sammenhæng. Det er ikke her lejligheden til at drøfte enkeltheder i en kommende dansk forsvarsordning. Den sovjetiske invasion i Afghanistan har ikke direkte indvirkning på vore nationale forsvarsovervejelser, men den tjener til at understrege betydningen af stadig årvågenhed og et troværdigt allianceforsvar, et allianceforsvar, hvori Danmark må indgå som led i forsvaret af det ansvarsområde, der er afstukket i NATO-traktaten, og med den vægt, som vor økonomiske formåen tillader. Uanset de faresignaler, som situationen i og omkring Afghanistan hejser, må forholdet mellem Øst og Vest anses for ikke fundamentalt at have ændret sig siden NATOs oprettelse, og Danmarks NATO-medlemskab udgør efter regeringens opfattelse fortsat et helt klart grundlag for landets sikkerhedspolitik. Det er i det politiske samarbejde og sammenholdet inden for alliancen, den egentlige styrke ligger. Og det er heri, forudsætningen for at komme videre ad afspændingens vej hviler. Jeg føler mig overbevist om, at dette syn deles af et overvældende flertal i dette ting.

Lasse Budtz (S):

Sovjetunionens invasion i Afghanistan er en helt klar overtrædelse af alle internationale regler og love om ikke-indblanding i andre

landes interne forhold. På denne baggrund skal det siges ganske klart og således, at det ikke kan misforstås, at socialdemokratiet fordømmer Sovjets handle måde. Jeg ved godt, at man kan finde andre eksempler i nyere tid på andre stormagters indblanding i andre landes interne forhold med militære midler, men dette er jo på ingen måde nogen undskyldning for Sovjet. Et tyveri bliver jo heller ikke mere undskyldeligt, fordi man er flere om det.

Der er tale om en krystalklar krænkelse af et andet lands suverænitet, og at invasionen ikke er sket med det afghanske folks vilje, understreges med al ønskelig tydelighed af de sidste dages begivenheder. Sovjet har påtaget sig et meget alvorligt ansvar, fordi invasionen har rokket ved balancen og bragt afspændingsbestræbelserne i fare.

Det er nærliggende at spekulere på, hvorfor Sovjet foretog denne handling, og hvordan man kunne tro, at man kunne slippe godt fra det uden en fordømmelse fra den øvrige verden. Afstemningerne i FN har fastslået, hvordan også udviklingslandene ser på det. Man kan måske finde en vis tilfredsstillelse i denne næsten enstemmige fordømmelse, men det tragiske er jo, at denne fordømmelse samtidig understreger, i hvor høj grad afspændingen er bragt i fare.

Når alt dette er sagt, bør det straks tilføjes, at nu gælder det om at prøve at inddæmme krisen, således at den ikke breder sig, og her kan selv et lille land som Danmark med dets begrænsede indflydelse også yde sit bidrag i internationale organisationer.

Det forekommer mig, at EF-landenes udenrigsministre tog et godt og et sundt initiativ, da de på ministermødet i Rom for ganske nylig foreslog, at man internationalt skulle forsøge at få fastslået Afghanistans neutralitet. Dette blev øjeblikkeligt afvist fra sovjetisk side, hvilket utvivlsomt skyldes, at man i Kreml har anset og stadig anser Afghanistan for at være en del af det sovjetiske interesseområde. Det kan der måske være en vis historisk baggrund for, det skal ikke nægtes, men det ændrer intet ved selve den kendsgerning, at man med væbnet magt har tiltvunget sig kontrollen over en nabostat, der nok havde en samarbejdsaftale med Sovjet, men som ikke på nogen måde var bundet til Sovjet ved et pagtsystem som f.eks. Warszawapagten.

[Lasse Budtz]

Hvis man vil mobilisere al sin optimisme, kan man måske i det fjerne øjne en lille opblødning i den sovjetiske regerings holdning til Afghanistanproblemet, men en reel tilkendegivelse af, at også Afghanistan har ret til selv at vælge sin egen politiske vej, har vi ikke fået.

Vi har hørt og læst meget om overreaktion, og jeg er tilbøjelig til at mene, at der nok har fundet en vis overreaktion sted. Harmen og fortørnelsen hos vore amerikanske allierede har utvivlsomt været ærlig nok, men som jeg sagde, gælder det nu om at hindre, at krisen udvikler sig yderligere. Det kan ikke være rigtigt at foretage handlinger, der udvider krisen. Afghanistan er placeret i et af verdens mest ømtålelige områder, i Mellemøsten og dermed i Den persiske Golfs umiddelbare nærhed og grænsende op til Kina. Dette giver selvfølgelig en del af forklaringen på Sovjets handlemåde, men det understreger også, hvor forsigtig og især hvor afbalanceret man skal være i sine reaktioner i det internationale samfund.

Jeg vil gerne i den forbindelse indskyde, at det er socialdemokratiets opfattelse, at de danske sportsorganisationer selv må afgøre, om de vil deltage i olympiaden. Socialdemokratiet og regeringen ønsker principielt ikke at blande sig i afgørelsen, men det skal tilføjes, at hvis Danmark kommer til at stå helt isoleret og alene blandt vore naturlige allierede, må vi til den tid tage spørgsmålet op til en ny vurdering.

Som medlem af den politiske komité i Europarådets parlamentariske rådgivende forsamling havde jeg for nylig lejlighed til sammen med hr. Ninn-Hansen at besøge Washington, hvor en gruppe europæiske politikere drøftede situationen og dens alvor med amerikanske politikere, diplomater og eksperter. Det var for mig ganske tilfredsstillende at få at vide, at den amerikanske regering ikke har i sinde at afbryde nogen af de internationale afspændings- og nedrustningsforhandlinger, der er i gang forskellige steder i verden for øjeblikket. Man ønskede heller ikke at aflyse eller boykotte den opfølgingskonference til Helsingforslutakten, som skal afholdes i Madrid sidst på året. Man sagde fra ansvarligt amerikansk hold direkte til os, at skal Madridkonferencen saboteres, bør det ikke være den vestlige verden, der gør det. Desværre kan man jo frygte, at Sovjets helhjerte-

de deltagelse i konferencen kan blive begrænset, da den som de to foregående konferencer skal drøfte også menneskerettighedsproblemet.

Den amerikanske regering og repræsentanter for staben i Det Hvide Hus fastslog også under dette besøg, at det var Carteradministrationens absolutte ønske at prøve at få gennemført SALT II-aftalen om begrænsninger i kernevåbenkapløbet, og alt dette er også i andre forbindelser blevet bekræftet af udenrigsminister Cyrus Vance.

Men som vi alle ved, er opfattelsen af alle disse problemer ikke entydig i den amerikanske kongres. Der er f.eks. blandt de republikanske politikere adskillige – og nogle af dem er meget indflydelsesrige – der indtager en anderledes skarp holdning, og mellem dem er der politikere, der foreslår, at NATOs ansvarsområde skal udvides til også at omfatte f.eks. området ved og omkring Den persiske Golf og farvandene syd for Afrika. Tankegangen bag dette er, at det bør være en af NATOs opgaver at beskytte de olieforekomster, hvorfra de vestlige lande henter en meget væsentlig del af deres energi, og man skulle også beskytte disses tilførselsveje.

Der kan naturligvis ikke være tvivl om den umådelige værdi, disse områder har for Vesten forsyningsmæssigt og derfor strategisk, men en udvidelse af NATOs ansvarsområde netop i denne situation ville være nøjagtig den form for overreaktion, der kunne bringe verdensfreden i fare. Ifølge NATOs definerede ansvarsområde har NATO intet at gøre hverken i Afghanistan eller i Den persiske Golf – eller i farvandene syd for Afrika for den sags skyld. En udvidelse, som den er skitseret her, ville i virkeligheden gøre NATO til en global organisation med hele kloden som ansvarsområde, og det ville øjeblikkelig øge spændingen i ganske betydelig grad. Repræsentanter for den amerikanske regering sagde ved flere lejligheder til os under vort ophold i Washington, at man da heller ikke havde planer om at gå ind for forslaget, og personlig benyttede jeg lejligheden til at få dette fastslået flere gange.

Det skal straks tilføjes, at de amerikanske politikere, der gerne ser ansvarsområdet udvidet, i deres udtalelser ikke regnede med, at små lande som f.eks. Danmark og Norge deltog i nogen form for aktioner, men som medlem af organisationen ville vi alligevel få

[Lasse Budtz]

et medansvar, som ikke kan være i Danmarks interesse.

At vi derimod har en helt klar interesse i at fastholde den nuværende danske sikkerhedspolitik baseret på medlemskabet af NATO med denne organisations dobbelte formål, at søge sikkerhed og afspænding, forekommer socialdemokratiet helt indlysende. Der er et massivt flertal for vor sikkerhedspolitik i befolkningen – det er blevet bekræftet igen for nylig – der er et massivt flertal i socialdemokratiet, og der er et massivt flertal i folketinget. Og socialdemokratiet kan ikke for øjeblikket få øje på noget som helst brugbart alternativ.

Vi mener også, det er vigtigt at fastholde den såkaldte nordiske balance, som har gjort det nordlige område til et af verdens mest stabile. Både den amerikanske og den sovjetiske regering har en oplagt interesse i en fortsættelse af denne stabilitet, og begge regeringer har da også givet udtryk herfor, dog måske nok oftest i uformelle samtaler. Hvis man tænkte sig en isoleret dansk udmeldelse af NATO, eventuelt med en efterfølgende nedrustning – og det er der som bekendt også i dette ting nogle der tænker sig – ville vi ikke gavne afspændingen, vi ville direkte skade den. Vi ville rokke ved den nordiske balance og dermed skade både Finland og Sverige, for slet ikke at tale om vor NATO-allierede Norge. Et afrustet Danmark eller et neutralt Danmark ville fremkalde militære forskydninger i Vesttyskland. Vesttyskerne ville føle sig tvunget til at flytte flere styrker op i området syd for den danske grænse, det ville igen få følgevirkninger i østblokken, og man måtte i en sådan situation forvente, at Sovjet rykkede flere divisioner ind i DDR, Polen og Czekoslovakiet. Med en sådan udvikling kunne man lige så godt øjeblikkelig stoppe enhver forhandling om troppereduktioner i Europa, og det ville igen få afsmittende virkninger på samtlige andre sæt af afspændingsforhandlinger. At tro, at vi gavner afspændingen ved en ensidig nedrustning, er derfor ikke blot naivt, det er direkte farligt.

Men vi kan ved enhver lejlighed og i enhver international organisation, hvor det er relevant, prøve at være med til at tage afspændingsinitiativer og nedrustningsinitiativer, og vi bør gøre det. Men afspænding uden sikkerhed kan få helt uønskede resultater, og derfor bør vi i dag bekræfte vort med-

lemskab af NATO og vor sikkerhedspolitik i almindelighed.

Vi må afvise østblokkens forsøg på at splitte det vestlige samarbejde. Vi må afvise de påstande, der er fremsat mod os og især mod Norge fra østblokkens side, og vi må fastholde vor ubetingede ret til selv at bestemme, hvordan vi arrangerer os med vor sikkerhedspolitik. Men vi bør gøre det med positive forslag og ikke med golde afvisninger eller ved at medvirke til en genoplivning af den kolde krig.

Vi har i socialdemokratiet naturligvis noteret os de forslag, der er fremsat om, at en mand som Willy Brandt måske kunne optræde som mægler i en eller anden forbindelse. Vi gør os ingen urealistiske forhåbninger om resultatet af en sådan virksomhed, men vi mener, at alt bør prøves, og vor tillid til netop Willy Brandt er af nærliggende årsager meget stor.

Som en konklusion på alt dette skal jeg herefter på vegne af venstre, det konservative folkeparti, fremskridtspartiet, centrum-demokraterne, kristeligt folkeparti og socialdemokratiet fremsætte følgende:

Forslag om motiveret dagsorden.

»Folketinget fordømmer Sovjets invasion i Afghanistan og bekræfter Danmarks tilhørsforhold til NATO med organisationens dobbelte formål: at fremme sikkerhed og afspænding.

Tinget går herefter over til næste punkt på dagsordenen.«

Formanden:

Der er nu fremsat følgende forslag om motiveret dagsorden: (se ovenfor). Dette forslag indgår nu i debatten.

Christoffersen (V):

For første gang i adskillige år er der en alvorlig international baggrund for en sikkerhedspolitisk debat her i folketinget. Jeg synes, det er rimeligt at rette en tak til hr. Arne Melchior, som har taget initiativet til denne debat. Også en tak til ministeren for hans indlæg, som jeg synes på en god måde belyste en del af baggrunden for hændelsesforløbet, og som også gav udtryk for politiske standpunkter og holdninger, som vi kan dele. Jeg håber, at debatten i dag vil vise, at et

[Christophøren]

stort flertal i folketinget fordømmer, hvad der er sket, at vi betragter situationen med stor alvor, og at vi er parate til at leve op til de krav, som den måtte stille til os.

Der er tre væsentlige spørgsmål, som må diskuteres ved denne debat, som har taget sit udgangspunkt i begivenhederne i og omkring Afghanistan. Det første spørgsmål er, hvorfor det skete. Det andet er, hvorfor det er så vigtigt, hvad der skete, og det tredje er naturligvis, hvilke konsekvenser det kan få, og hvilke konsekvenser det bør få.

Det er klart, at vi i virkeligheden ved meget lidt om, hvorfor det egentlig skete. Formentlig er det et kompliceret mønster af såvel offensive som defensive begrundelser, som til sidst førte til, at man i Sovjetunionen traf beslutningen om militær intervention. Der kan have været en iransk synsvinkel. Der kan have været et ønske om at sikre sig en position i forhold til et Iran, som måske på et eller andet tidspunkt kommer til at lide under indre ustabilitet. Der kan også have været en frygt i Sovjetunionen for en spredningseffekt i de muslimske dele af Sovjetunionen, en spredning af de begivenheder, som har præget den muslimske del af verden i de senere år.

Der kan have været en betragtning vedrørende Den persiske Golf, en betragtning både vedrørende de forsyninger, vi får her i Vesten, og som Japan får, og vedrørende Sovjetunionens egne forsyningsmuligheder i løbet af 1980'erne. Vi ved alle, at Sovjetunionen i løbet af 1980'erne vil komme i en situation, som meget svarer til vores egen, nemlig at de ikke længere er selvforsynende med energi. Der kan være en kinesisk betragtning. Det kan have været en del af Sovjetunionens politik i forholdet til Kina at sikre sig en stærkere position i Afghanistan.

Endelig kan der jo bag det hele have ligget et ønske om at understrege det princip, at et land, der én gang har bragt sig i et stærkt afhængighedsforhold til Sovjetunionen, ikke kan unddrage sig dette afhængighedsforhold. Med andre ord en advarsel til lande i Østeuropa, til lande som Sydyemen og Etiopien, og hvem der i øvrigt i de senere år har anbragt sig i et sådant ulykkeligt afhængighedsforhold til Sovjetunionen.

Det næste spørgsmål er så, hvorfor det er vigtigt, hvad der er sket. Det er selvfølgelig vigtigt, fordi vi trods al den usikkerhed, der

er om motiverne for den sovjetiske intervention, ikke desto mindre må konstatere rent objektivt, at interventionen i Afghanistan udøver en trussel på et strategisk vigtigt sted på verdenskortet, øver et stærkere pres på Iran, øver et stærkere pres på Pakistan, indirekte indebærer en risiko for Tyrkiet og dermed NATO's sydlige flanke. Der er en risiko for, at Sovjetunionen ved en stærkere placering i området kan få indflydelse på olieforsyningerne til Vesten, til Japan, at de kan få en så stærk indflydelse, at de moderate mellemstlige lande i første omgang bliver nødt til at ændre, eller føler sig tvunget til at ændre, deres udenrigspolitik og måske i anden omgang også vil blive genstand for indre omvæltninger. Desuden ligger der selvfølgelig også i alt dette en trussel imod selve den fredsproces i Mellemøsten, som i øjeblikket finder sted mellem Israel og Ægypten.

Endelig er det vigtigt, fordi der her er et fundamentalt princip, som vi som demokratiske lande må stå vagt om, som vi forsømte at stå vagt om i 1930'erne, men som jo siden anden verdenskrig har været noget helt grundlæggende i hele Vestens sikkerhedspolitiske filosofi: vi vil ikke og vi kan ikke acceptere, at en stormagt sætter sig i besiddelse af først ét land, derefter et andet, og at vi kommer ind i en proces, der vil være uden ende, og som efterhånden vil påvirke os alle og presse os over i en defensiv og selvopgivende position.

Så kommer vi til spørgsmålet om, hvilke konsekvenser alt dette kan få. Det er klart, at der kan være alvorlige konsekvenser for afspændingen, og da afspændingen er udelelig, vil sådanne konsekvenser til sidst forplante sig til Europa, med alt hvad det indebærer. Det kan bl. a. indebære en større indre ustabilitet i Østeuropa, hvilket igen kan have en række uheldige konsekvenser.

Det kan måske også få den uoverskuelige konsekvens, at Sovjetunionen kunne komme i den situation, at de ikke kan komme ud af Afghanistan igen. Hvis de kommer i en situation, hvor de ikke har bragt området under kontrol, men hvor de på den anden side heller ikke har nogen mulighed for at slippe ud af det igen, så står det klart, at det kan påvirke lederskiftet i Moskva i uberegnelig retning, og det kan dermed påvirke de kommende års internationale forhold helt grundlæggende.

[Christophersen]

Så er der spørgsmålet om, hvilke konsekvenser det i hvert fald bør få, og det er de politiske konsekvenser, vi må drage i Vesten. Det er vigtigt, at det får den konsekvens, at solidariteten mellem Europa, Vesteuropa, og USA yderligere befæstes. Det er vigtigt, at der i de kommende år ikke kan skabes tvivl om NATOs effektivitet og vilje til at sikre den strategiske balance og i Europa også den militære balance. Når man tænker tilbage på debatten i december om modernisering af de taktiske atomvåben, så tror jeg, at alle i dag vil erkende, at den beslutning, der blev truffet i NATO, var den rigtige. Det er vigtigt, at vi får et forsvarsforlig, som for Danmarks vedkommende betyder, at vi lever op til disse forpligtelser, og som understreger, at vi ikke ønsker at være et svagt eller utroværdigt led i kæden.

Det er også vigtigt – og det er en tredje konsekvens, det bør få – at det politiske samarbejde inden for EF udbygges. Jeg har med tilfredshed læst og hørt om det initiativ, som blev taget på Ministerrådsmødet i Rom; jeg synes, det var rigtigt at komme med neutraliseringsforslaget. Det er jo også et udtryk for, at EF har bevæget sig det skridt videre, at det nu ikke alene reagerer på internationale begivenheder, men også er indstillet på at forsøge at spille en konstruktiv rolle ved at fremlægge selvstændige forslag. Det synes jeg der er noget værdifuldt i, og det må være en naturlig konsekvens af begivenhederne, at vi i Europa rykker tættere sammen og erkender, at afspændingen er en fælles opgave, og at dens mulige forsvinden er en fælles risiko.

Det er også vigtigt, at kontakten med den tredje verden, de alliancefrie lande, udbygges. Den reaktion, som er kommet enstemmigt fra denne store gruppe lande, bør naturligvis få os andre til at erkende nødvendigheden af at udbygge den politiske og den økonomiske forbindelse til disse lande. Jeg tænker her i særlig grad på Nordafrika, på de mellemøstlige lande, på ASEAN-landene, som alle har helt vital interesse i, hvad der er sket i og omkring Afghanistan.

Det, vi har brug for, er naturligvis en afbalanceret, men samtidig fast reaktion, som viser, at afspændingen for os er udelelig, at den ikke ét sted i verden kan sættes ud af funktion, uden at det nødvendigvis får konsekvenser andre steder. Det er vigtigt for os at vise den sovjetiske ledelse, at beslutningen

var en fejludfordring, at prisen for denne beslutning er for høj til, at det er rimeligt, at selv de betaler den. Det stiller ikke kun krav til os om at udtrykke fordømmelse, men også om i praktisk handling gennem vores tilhørsforhold til NATO, gennem vores forsvarspolitiske bestræbelser, gennem det politiske samarbejde i EF, gennem vores forbindelser via EF til den alliancefrie verden at lægge substans ind i vores fordømmelse og vores vilje til at reagere.

Det skal vi gøre, fordi Vestens troværdighed står og falder med troværdigheden af den europæisk-amerikanske alliance, med troværdigheden af det vesteuropæiske forsvar og de europæiske landes vilje til at reagere på aggressive handlinger i Mellemøsten, i Afrika og andre steder i verden.

Derfor er Afghanistan og begivenhederne i Afghanistan vigtige for os. Vores reaktion er ikke kun af symbolsk betydning. Den kan vise sig at være af livsnødvendig betydning for os selv.

Ninn-Hansen (KF):

Der foregår mange besynderlige ting i denne bygning i denne tid. Noget er foregået i går og i dag, som antagelig vil give lige så megen omtale i pressen i morgen som denne debat, måske mere. Der opstår mærkelige begivenheder, koalitioner etableres, som man ikke troede det muligt kunne etableres i dette hus. Der kommer forslag frem, som ingen kan overse. Alt sammen medvirker det til at forøge den forvirring, der findes i forvejen. Indtrykket af, at det er et skib uden ror, bliver stadig mere befæstet.

Det ville selvfølgelig være ekstra alvorligt, hvis begivenheder af denne art, som jeg ikke skal karakterisere nærmere under denne debat, fik virkning for det emne, vi taler om i dag, hvis forvirringen, de mærkelige koalitioner, fik en sådan betydning i det hele taget, at den rakte over til sikkerhedspolitikken. Det må jeg heldigvis sige ikke er tilfældet, og hvis det konservative folkeparti kan gøre noget til det, så bliver det heller aldrig tilfældet, at disse forvirrede ting skal få indflydelse på sikkerhedspolitikken.

Jeg må også sige, at jeg er beroliget i den retning ved at høre udenrigsministerens tale. Jeg synes, det var en nøgtern vurdering af den alvorlige sikkerhedspolitiske risiko, vi

[Ninn-Hansen]

står i efter Sovjetunionens invasion i Afghanistan.

Jeg glædede mig også over mange ting i den socialdemokratiske ordførers, hr. Lasse Budtz', tale, hvor han med den kyndighed, som jeg flere gange har haft lejlighed til at iagttage, sidst under det nævnte besøg i USA, meget stærkt pointerede, hvor naivt det ville være i denne situation at skære ned på den sikkerhed, der ligger i NATO.

Jeg synes, at det dagsordensforslag, der blev fremsat, for en gangs skyld og stærkt viser, at dagsordensforslag kan have positiv betydning. Det vil kunne få de rigtige virkninger over for befolkningen her i landet, men ikke mindst over for de lande, vi arbejder sammen med som allierede, at gennemføre dette dagsordensforslag, denne udtalelse fra et folketing, hvis store flertal jeg tror er enigt om den politik.

Det har altid været det konservative folkepartis opfattelse, at sikkerhedspolitikken er noget så afgørende for en nation, at man altid skal søge at hæve den over partierne og over det, der i øvrigt foregår. Jeg synes, at regeringen i dag har ydet sit bidrag til det, venstres ordfører har lige gjort det samme, og vi vil gøre det tilsvarende. Det er vel netop en situation, hvor man må sige at man skal stå sammen, ikke eksperimentere. Det er noget, der bør gælde for alle partier, men det bør vel i særlig grad gælde for partier, der igennem en årrække har haft stærk indflydelse på dansk politik.

Jeg er skuffet over det radikale venstre. Skuffelsen skyldes måske, at jeg har noget mere sympati for det radikale venstre, end det er almindeligt inden for det parti, jeg hører til. Jeg har det af historiske grunde, fordi jeg mener, at det radikale venstre igennem årene har ydet meget positivt i dansk politik.

Jeg har det også ud fra personlige erfaringer, hvor vi i et regeringssamarbejde selvfølgelig ikke kunne udslutte alle forskelle, og det blev heller ikke gjort, heller ikke på sikkerhedspolitikens område, men hvor jeg havde indtryk af, at der var positive og rigtige bestræbelser også fra det radikale venstres side på at leve op til det, der må være dansk udenrigs- og forsvarspolitik.

Selv om vi kunne være uenige om spørgsmål om bevillinger og om beredskabets opbygning o. lign., så var det alligevel sådan –

og jeg vurderede det radikale venstre højt i den forbindelse – at i situationer, hvor der var særligt behov for det, så man væk fra disse mere udprægede detaljer og samledes om det væsentlige.

Jeg husker i særlig grad det radikale venstres stilling efter invasionen i Tjecoslovakiet i 1968. Inden den tid havde der været diskussioner os imellem; vi kunne ikke rigtig blive enige om forsvarsordningen. Da invasionen i Tjecoslovakiet kom, da vi oplevede virkningen, som det måtte have på os alle med det nye skridt fra Sovjetunionen, så blev vi lettere enige. Det var endda sådan, at den daværende forsvarsminister kunne tage til et NATO-møde med den radikale statsministers godkendelse og sige, at vi i forhold til året før havde forøget forsvarsbudgettet med 13 pct.

Derfor har jeg ingen mulighed for at forstå, at det samme parti i går kunne stemme for to dagsordensforslag fremsat af partier, hvis modstand imod den nuværende danske sikkerhedspolitik er velkendt, partier, som går helt andre ærinder, end de partier gør, der har fastholdt den nuværende sikkerhedspolitik. Det er en skuffelse, og jeg forstår simpelt hen ikke, at det radikale venstre i denne situation kan handle, som de har gjort. Er det da sådan, at Tjecoslovaikiets situation var det drastiske, det nærværende, der burde få os til at reagere, medens det, Sovjetunionen har foretaget i Afghanistan – som jo, det erkendes, er på større afstand, som er uden for NATO-pagten, det har hr. Lasse Budtz ret i – er noget, der bør påvirke os mindre? Det ville være en naiv tankegang, hvis man hævdede det.

Uanset om det er et sted, hvor NATO-pagten griber ind, eller ej, så må dog enhver erkende, at Danmark og andre vestlige lande må se med den dybeste alvor på det, der sker omkring Den persiske Golf. Der er livsvigtige interesser, også for os, knyttet til, hvad der sker i dette område. Og hvad værre er: præsident Carter havde jo ret, da han sagde, at det skridt, man foretager over for Afghanistan, er det første, hvor Sovjetunionen går ind et sted, der ikke i forvejen var under russisk dominans. Det var jo tilfældet med Ungarn i 1956, med Tjecoslovakiet i 1968. Afghanistan, et selvstændigt land, der går de bare ind!

[Ninn-Hansen]

Udenrigsministeren kom med nogle interessante betragtninger, som jeg tror der er meget rigtigt i, om, hvordan det forholder sig med Sovjetunionens tanker om fastholdelse af fredsløsninger: at de ser forskelligt på det i forhold til os, for de vil støtte de steder, hvor man kan etablere et kommunistisk styre. Det kan vi andre ikke acceptere eller leve med. Derfor er det berettiget, at man i denne tid på dette grundlag påkalder alt, hvad man kan påkalde af den vestlige solidaritet.

Statsministeren holdt forleden dag, også i denne bygning, en tale; det var ved en festlig lejlighed i folketingets presseløge, men statsministeren talte alvorligt, hvad der ikke skal bebrejdes ham – tværtimod. Han sagde ved den lejlighed, at man ikke kunne skære ned på forsvarsudgifterne. Nu ved vi jo, at statsministeren har været deltager i det møde i 1978, hvor NATO vedtog udtalelsen om de 3 pct.s forøgelse.

Det, der interesserer mig mere i forbindelse med statsministerens udtalelse, er imidlertid, hvad dette betyder for styrkemålene. Forsvarsordningerne i 1969, 1973 og 1977 havde det fællestræk, at man foretog forandringer, men i det væsentlige opretholdt styrkemålene, og det er jo det, det drejer sig om. Jeg tror, det vil være en stor fordel for mange og vise vor solidaritet med andre lande, der også skal kæmpe for freden, hvis man fortæller, at det, det drejer sig om, er, at vi vil fastholde, at vi har samme forsvarsmæssige styrke, at vi i denne situation netop vil vise, at vi er klar til det.

Det er selvfølgelig også vor opgave at være solidariske, når det drejer sig om at overholde de sanktioner, der er tale om. Jeg går ud fra, at udenrigsministeren kan give tilsagn om, at med hensyn til de sanktioner af økonomisk art, vi slutter os til, eller som bliver gennemført af USA, vil vi sørge for, at de bliver effektive, og at der ikke i dette land sker noget, der bryder dem. Jeg tror også, det har betydning, at vi angiver, og angiver tydeligt, at vores solidaritet vil vi også vise på den måde, at vi ikke er ligeglade med, hvilket selskab vi kommer i. Hvis de olympiske lege, hvad meget tyder på, udvikler sig til i det væsentlige at blive en Østfestival, så synes jeg, at regeringen meget snart skal angive, at så deltager vi ikke. Det kan ikke være rigtigt for os i denne situation at være i et sådant selskab.

Det er selvfølgelig også rigtigt, at vi i Danmark skal medvirke til fredsbestræbelser. Det er ikke nødvendigt for noget køn at komme til os eller til andre vestlige lande og fortælle i form af resolutioner, at nu skal vi arbejde for freden. Det gør de vestlige lande. Det er andre steder, man ser aggression.

Det er også vor opgave at fastholde de steder, hvor det ser bedre ud end tidligere. Vi håber på en fredelig løsning i Rhodesia. Jeg regner med, at vi, når det danske folketingets to rapportører kommer tilbage, kan få deres redegørelse – det må vel blive i en art ekstraordinært møde i det udenrigspolitiske nævn – at vi selvfølgelig skal medvirke til en fredelig løsning dér, og at vi også skal gøre det i Mellemøsten og anerkende, at Israel og Egypten har optrådt som det, de er, nemlig lande, der arbejder for freden. Jeg tror, man skal være forsigtig med alt for nævenyttige opfordringer til, at andre skal deltage. Palæstinenserne forhold skal selvfølgelig klares, men jeg vil opfordre til tilbageholdenhed med at inddrage for mange andre. De to lande, jeg har nævnt, har vist, at de arbejder, vil arbejde, for freden. Det vil altid være en bestræbelse, som vi skal støtte fra dansk side.

Formanden:

Jeg skal her afbryde forhandlingen og udsætte mødet. Det genoptages i dag kl. 13.00.

Mødet udsat kl. 11.57

Mødet genoptaget kl. 13.00

Forhandlingen genoptoges.

Arentoft (FP):

Før frokostpausen hørte vi udenrigsministerens redegørelse. Det var efter min og åbenbart også andres mening en god redegørelse, og jeg vil da gerne have lov til at knytte et par kommentarer til den.

Ministeren nævnte:

»Fra sovjetisk side har man som bekendt begrundet sin optræden med, at der var tale om at imødekomme en anmodning fra Afghanistans ledelse om bistand. Denne begrundelse er ikke holdbar.«

Det mener jeg heller ikke. I Jyllands-Posten den 8. februar kunne man læse føl-

[Arentoft]

gende under overskriften »Forklaring fra Babrak Karmal« i en Reutermeddelelse:

»Afghanistans præsident, Babrak Karmal, sagde torsdag, at sovjetiske styrker var kommet til Afghanistan 10 dage inden kuppet 27. december, der styrkede hans forgænger, Hafizullah Amin. Amin var dømt til døden inden kuppet af medlemmer af regeringspartiet, fordi han ville styrke sin stilling ved hjælp af CIA, hævdede Karmal.«

Så kan man faktisk spørge: hvem var ledelsen i det tilfælde, og kan man tro, at præsident Amin skulle have anmodet om sovjetisk bistand for at blive henrettet dagen efter?

Ministeren understregede også verdensreaktionen både i sikkerhedsrådet, hvor Sovjet nedlagde veto, og i FN's generalforsamling, hvor 104 lande stemte for en resolution mod Sovjet – heraf bemærkelsesværdigt mange af de alliancefri lande. Det er også rigtigt, at der er mange eksempler på, at Sovjet har søgt at blande sig i udviklingen i Afrika, ofte med cubanske tropper som stødtropper.

Jeg er enig med ministeren i, at der ikke skal overreageres, men eftergivenhed duer altså heller ikke i verden i dag. Som eksempel kan nævnes, at Sovjet nu er villig til at drøfte TNF, altså mellemdistanceraketterne, og så sent som i går kunne Politiken fra sin korrespondent Søren Nielsen i Washington meddele, at der nu foreligger et udspil fra præsident Bresnev, der i en tale i Kreml tilbød at trække de sovjetiske invasionsstyrker ud af Afghanistan, hvis landets neutralitet blev garanteret og udenlandsk indblanding ophørte.

Jeg er også enig med udenrigsministeren i følgende citat:

»Den sovjetiske invasion i Afghanistan har ikke direkte indvirkning på vore nationale forsvarsovervejelser, men den tjener til at understrege betydningen af stadig årvågenhed og et troværdigt allianceforsvar, et allianceforsvar, hvori Danmark må indgå som led i forsvaret af det ansvarsområde, der er afstukket i NATO-traktaten, og med den vægt, som vor økonomiske formåen tillader.«

Danmarks medlemskab af NATO er også helt klart fremskridtspartiets grundlag for vort lands sikkerhedspolitik. Tiden løber stærkt, og vi så sovjetisk invasion i Polen i 1944, i Ungarn i 1956, i Tjecoslovakiet i 1968 og nu i Afghanistan i 1980. Der er altså

mærkværdigvis 12 år imellem, og så er spørgsmålet: hvad skal der ske i 1992 eller måske før eller senere eller slet ikke?

Det, der virker afskrækkende, er, at det, vi har set ske, faktisk er det, vi så Hitler gøre. Han tog stat for stat og så, om det gik, og det gik altså lige indtil den 1. september 1939 for Hitler.

Der har i offentligheden været brugt udtrykket, at invasionen i Afghanistan kan blive et russisk Vietnam. Når det drejer sig om regulære troppers kamp i bjergterræn med lokale styrker, kan sammenligningen holde, men jeg vil gerne erindre om, at Vietnamkrigen begyndte på den måde, at Sydvietnam var medlem af forsvarsalliancen SEATO, og efter angrebet på Sydvietnam deltog tropper fra Australien, New Zealand, Thailand, USA og andre lande, der tilhørte pagten. Pagten fungerede altså, og det er nok værd for os som medlemmer af forsvarsalliancen NATO at tænke over. Det viser, at vi kan stole på USA. De andre partnere trak sig ud efterhånden, og det lykkedes verdenspressen at vende verdensopinionen, så det var USA, der kom til at stå som skurken. Det er faktisk uretfærdigt.

I forgårs debatterede vi den hjemlige forsvarspolitik, og som jeg sagde dér, afventer vi forslaget til en ny forsvarslov, før der kan blive tale om reelle politiske forhandlinger. I den forbindelse er det interessant at erfare, at det radikale venstre nu holdes ude fra forhandlingerne bag lukkede døre. I radioen i aftes kunne vi erfare, at de radikale forhandlere alligevel vil møde op til næste møde. Mon de vil blive afvist? Og hvad vil der ske, hvis vi møder to repræsentanter op fra fremskridtspartiet? Vil vi blive afvist? Nå, nu skal man ikke være bange, for vi kommer ikke, uden at vi er blevet inviteret.

For at skære det ud i pap: der skal ikke være tvivl om, at fremskridtspartiet vil være en positiv forhandlingspartner. Det har fremskridtspartiet vist givet tilstrækkelig mange beviser på på forsvarsområdet gennem de sidste 5 år, ikke mindst ved vore afstemninger henholdsvis den 25. marts 1977 og til de to dagsordener i går. Og vi har været lige så længe i folketinget som både kristeligt folkeparti og centrum-demokraterne, som hr. Ninn-Hansen i sit indlæg betegnede som partier, der i mange år havde stået bag forsvaret.

[Arentoft]

Jeg kan også pege på vort ændringsforslag til finansloven for 1980, ændringsforslag nr. 1974, hvor vi går ind for en rammebevilling til forsvaret. Vi begrundet det bl. a. med følgende bemærkninger med henvisning til forsvarsordningens videreførelse frem til 1981:

»Når folketingsbeslutningen går ud på, at der alene skal anvendes godt 7 mia kr. til forsvaret i 1980, må der derfor finde en særdeles stærk, rationel og smidig administration sted af bevillingen, således at pengene anvendes mest effektivt. Det er umuligt for folketingsrådet i efteråret 1979 i detaljer at fastlægge, hvordan en sådan mest effektiv benyttelse af de til rådighed værende forsvarsmidler sker igennem hele kalenderåret 1980. Der sker en rivende udvikling i de våbenteknologiske forhold, i Danmarks købsmuligheder på de forskellige områder, i vor tilpasning til de andre NATO-partners forsvarsbudgetter, i de udenrigs- og sikkerhedspolitiske forhold og i de øvrige omstændigheder, som er afgørende for, hvordan et beløb i størrelsesordenen godt 7 mia kr. mest effektivt anvendes.

Det må derfor være den forsvarsminister, som er udgået som et resultat af det seneste folketingsvalg, som har frihed til at rokere med anvendelsen af det samlede beløb, og en indgående forhåndskontrol fra folketingsrådet side er uhensigtsmæssig og umulig – også som følge af, at der på militærområdet er tale om så mange nye, vanskeligt forståelige og hurtigt skiftende forhold og omstændigheder, der – bl. a. som følge af hensyntagen til vore NATO-partnere – må hemmeligholdes i vidt omfang, endog over for 179 folketingsmedlemmer.«

Jeg har hørt kritik af dette forslag, bl. a. at så kunne forsvarsministeren skalte og valte med pengene, som han ville. Men det er ikke rigtigt. I forbindelse med enhver finanslov forelægges der også et regnskab, så det kan kontrolleres, hvordan de bevilgede midler er anvendt.

På det militære område, som vel må siges at være helt specielt, som det også fremgik af vore bemærkninger til ændringsforslag nr. 1974, kan det vel også være betænkeligt, at folketingsmedlemmer, der netop nu ser godt på økonomien, skal tale med om noget, de i mange tilfælde ikke har tilstrækkeligt kendskab til. Derfor er vort ændringsforslag hermed draget frem igen til behagelig overvejelse for de implicerede. Lad mig endnu en

gang understrege, at så længe der ikke ligger et forslag til en ny forsvarslov, bør al tale om procenter i forbindelse med forsvaret ophøre.

Det drejer sig om at få det forsvar, som Danmark har behov for, og her har vi et udspil fra langtidsplanlægningsgruppen. Det skal sammenholdes med regeringens og folketingsrådets krav til forsvaret om løsning af dets opgaver, og derefter må det besluttes, hvilke midler i form af personel og materiel forsvaret skal have. Når det ligger klart, må det beregnes, hvad det koster, og ad den vej må man så finde frem til den bedst mulige løsning. Derfor er det helt forkert at tale om penge og bevillinger på nuværende tidspunkt, og derfor må jeg slutte med at opfordre regeringen til hurtigst muligt at fremsætte et lovforslag, som kan blive behørigt behandlet i forsvarsudvalget.

Til sidst vil jeg gerne komme med et lille hjertesuk. I Berlingske Tidende i dag står der under overskriften »Sikkerheds- og NATO-politikken til debat i dag«, at der er stillet en forespørgsel af 8 partier, og så nævner man 7, nemlig socialdemokratiet, det konservative folkeparti, venstre, det radikale venstre, centrum-demokraterne, kristeligt folkeparti og retsforbundet. Det er kun 7 partier, og der står oven i købet 8 partier, så man kan altså ikke engang tælle på Berlingske Tidende. Jeg har hørt, at man i Radioavisen har nævnt den fremsatte dagsorden, som er fremsat af 6 partier, og her nævner man de 5 og undlader også dér, måske bevidst, fremskridtspartiet. Jeg ser frem til, at man er så fair både i Radioavisen og på Berlingske Tidende, at man i Radioavisen i dag får rettet det dér, og at der i Berlingske Tidende i morgen kommer en rettelse af det forhold.

Gert Petersen (SF):

Jeg vil godt først sige nogle ord om selve Afghanistansspørgsmålet, derefter om denne forespørgsels karakter, videre om baggrunden for den internationale spænding, den øgede internationale spænding, vi oplever, og endelig om problemet: hvad kan man gøre, hvad bør der gøres?

Først hvad angår Afghanistan. Vi er enige med regeringen i det afsnit i ministerens tale, hvor der tages klar afstand fra den sovjetiske intervention i Afghanistan, og hvor der udtrykkes et ønske om, at Sovjetunionen må

[Gert Petersen]

forlade Afghanistan. Efter vores opfattelse er der helt klart og tydeligt tale om en suverænitetskrænkelse. Der er trængt fremmede tropper ind i et andet land, indbudt af en såkaldt regering, som efter alt at dømme er indsat af den stormagt, som har sendt sine tropper ind, og det er, uanset formaliteter, en klar suverænitetskrænkelse. Allerede derfor er socialistisk folkeparti enig i at protestere mod den sovjetiske intervention.

Vi er det også som socialister. Jeg har bemærket, at Sovjetunionen og andre i forsvaret for interventionen henholder sig til, at den socialistiske sag i Afghanistan var kommet i knibe, den var blevet udsat for angreb osv. osv. Da det er ganske åbenbart og bliver tydeligere for hver dag, der går, at det i øjeblikket kun er et mindretal – og formodentlig et ganske beskedent mindretal – i Afghanistan, som ønsker den socialistiske sag fremmet eller i hvert fald fremmet med de metoder, der her er tale om, må vi anse det for kompromitterende for hele begrebet socialisme og socialistisk internationalisme, hvis det skal forstås på den måde, at et lille mindretal i et land kan tilkalde militærhjælp mod flertallet i landet for at påtvinge dette flertal sin vilje. Så er det egentlig totalt underordnet, om den vilje, man vil påtvinge flertallet, set ud fra vore vestlige synspunkter er god eller dårlig.

Jeg tvivler da ikke om, at den afghanske regering i Kabul har punkter på sit program, som ikke bare socialister, men de fleste i Vesten ville synes er rigtige, mod kvindeundertrykkelse osv., men den slags sager må afgøres af befolkningens eget flertal, og vi kan ikke som socialister acceptere, at udenlandsk magt og udenlandsk militær bliver afgørende for spørgsmålet om den samfundspolitiske udvikling i de enkelte lande.

Jeg siger dette for at gøre det helt klart, fordi argumentationen er ført frem fra sovjetisk side, men jeg skal erkende, at jeg tror såmænd ikke, at den argumentation betyder så forfærdelig meget. Jeg tror langt snarere, der er tale om magtpolitik, som man så giver et ideologisk røgslør, som vi har oplevet det mange gange tidligere.

Der er en tredje årsag til, at vi må vende os mod invasionen, og det er, at det er en foræring til høgene i den modsatte lejr, i Pentagon, og giver dem al mulighed for og anledning til at oppispe en voldsom interna-

tional spænding, at forøge hele denne spændingssituation.

Vi er alligevel fra SFs side ikke med i forespørgslen, sådan som den er blevet formuleret, og jeg vil sige, at efter at jeg har hørt det dagsordensforslag, der er fremsat af hr. Lasse Budtz, er jeg yderligere tilfreds med, at vi ikke er med i forespørgslen, sådan som den er formuleret. Hovedårsagen til, at vi ikke er med, er, at selskabet ærlig talt ikke bekommer os vel. Det bekommer os ikke vel at være i selskab i et sådant spørgsmål med partier, som ikke havde én kritisk indvending, da Amerikas Forenede Stater gjorde nøjagtig det samme i spørgsmålet om Vietnam. Det gælder en række af de partier, der er med i forespørgslen. Fremskridtspartiet eksisterede jo ikke på det tidspunkt, den ulykke kom først senere, men jeg kan altså udmærket godt regne fremskridtspartiet med.

Jeg synes, der er noget hyklerisk i dette. Hr. Lasse Budtz var inde på, at der var også andre her i verden, der havde optrådt som tyve, men det ene tyveri betød ikke, at man skulle tilgive det andet. Det er jeg helt enig med hr. Lasse Budtz i. Derfor protesterer socialistisk folkeparti også mod denne intervention, ganske som vi protesterede mod interventionen i Vietnam. Men man må nok sige, at den dommer, der lader den ene tyv løbe, frikender ham, og idømmer den anden tyv en hård straf, den dommer har kompromitteret dommerembedet.

I virkeligheden er der tale om en ganske forbavsende parallel. Det, der skete i Vietnam, var jo ikke det, som hr. Arentoft var inde på, men det var, at der i 1954 blev indgået en våbenstilstandsaf tale og sluttet nogle Genèveaftaler, hvorefter der inden for de næste 2 år skulle holdes folkeafstemning i den nordlige og den sydlige zone, altså i hele Vietnam. I mellemtiden trak franskmændene sig ud, og så indsatte amerikanerne en ny regering i den sydlige zone, i Sydvietnam. Denne regering, efter tilskyndelse fra amerikanerne, afslog at afholde den pågældende folkeafstemning, som man var temmelig sikker på at tabe. Som følge deraf opstod hele konfliktsituationen, og så indkaldte den regering, som amerikanerne havde indsat i Saigon, efterhånden 500.000 amerikanske soldater. Når det blev drøftet her i folketinget, sagde man, ligesom russerne siger i dag: ja

[Gert Petersen]

men vi må da respektere vore traktatlige forpligtelser. Nøjagtig det samme argument!

Om det så er drabet på Amin, var der en parallel i situationen i Vietnam, da den regeringschef, som amerikanerne havde indsat i perioden 1954-56, nemlig Ngo Dinh Diem – jeg tror, det var i 1962 eller 1963 – blev myrdet, først blev afsat og derefter myrdet. Fra Pentagonpapirerne, som senere blev offentliggjort, hvorved en række hemmelige dokumenter kom frem om det amerikanske engagement, blev det klart, at han var blevet afsat ved et kup, der var sat i gang af den amerikanske ambassade i Saigon, fordi han ikke længere var i stand til at klare problemerne, ganske som Amin åbenbart ikke længere har været i stand til at klare problemerne. Der er meget, der tyder på, at også mordet på Ngo blev begået efter aftale med den amerikanske ambassade og den amerikanske efterretnings-tjeneste.

Der er altså så forbavsende paralleller, at jeg egentlig synes, at de partier, som nu stiller forespørgslen her og med rette protesterer mod invasionen i Afghanistan, burde skamme sig, så længe de ikke også har taget deres forhold til Vietnaminterventionen op til revision.

Men de spørgsmål er selvfølgelig på sin vis udenværker. Hvad sker der i den internationale situation? Hvad er baggrunden for denne intervention i Afghanistan? Det blev sagt, at den har ført til en voldsom forværring af den internationale situation, og det er i og for sig ikke urigtigt. Men man glemmer, at den internationale situation igennem de sidste 2-3 år har undergået en voldsom forværring. Det er ikke noget nyt. Og man glemmer, at den vestlige side, NATO og USA i særdeleshed, har haft et meget stort medansvar for den forværring, den internationale situation har undergået igennem det sidste par år. Den sovjetiske invasion i Afghanistan er på en måde en slags refleks herpå. Høgene har haft et så stærkt spil herovre på vores side, at høgene også har fået set stærkt spil ovre på den anden side.

Lad mig nævne nogle eksempler. Jeg kan nævne sådan noget som, at man besluttede – det har vi diskuteret her i folketinget – at placere 572 nye mellemdistanceraketter her i Vesteuropa, begrundet i en påstået østlig overlegenhed på det styrkemæssige område. Når man så gik det efter i sømmene, viste

det sig, at den eksisterede ikke; der var i virkeligheden noget nær en militær ligevægt i Europa. Alligevel skulle man have disse raketter placeret. Det drejer sig oven i købet om helt nye raketter, en helt ny type, krydsermissilerne, om hvilke man ved, at der ikke findes noget tilsvarende på den modstående side, hvorfor man altså må forudse en anden form for svar end en produktion af krydsermissilraketter, for det kan de ikke, i hvert fald ikke på nuværende tidspunkt.

Lad mig også pege på SALT II-aftalen, som blev underskrevet af Carter og Bresjnev, og som i meget høj grad rummede sovjetiske indrømmelser – man må nok sige: flere sovjetiske end amerikanske indrømmelser – og som ikke desto mindre løb ind i et dødvande, da den skulle behandles i det amerikanske senat. For at få den igennem måtte præsidenten tilbyde en meget, meget kraftig oprustning på andre områder; også disse 572 raketter i Vesteuropa kom ind i det billede og skulle vel være med til at bringe SALT II igennem. Det er karakteristisk, at den vesteuropæiske oprustning netop ikke forhindres af SALT II. Det var én af de indrømmelser, som russerne havde måttet give. Alligevel viste det sig allerede en måned før invasionen i Afghanistan, at SALT II var løbet ind i så store vanskeligheder, at man begyndte at tale om, at ratifikationsprocessen sandsynligvis måtte udsættes til efter næste præsidentvalg. Det vil sige, den skulle udsættes et år til halvandet, og først da kunne man så måske – for det var efterhånden helt usikkert, om ratifikationen fandt sted – komme i gang med SALT III-forhandlingerne, hvor man skulle gå videre.

Lad mig nævne det amerikansk-kinesiske samarbejde, som er blevet meget stærkt udbygget i det forløbne år. Hvis man ser på et verdenskort, og det kan jo være ganske praktisk en gang imellem, kan jeg godt forestille mig, hvordan russerne, uanset om de er socialister eller zarister, eller hvad de måtte være, oplever situationen. De oplever situationen sådan, at deres land er i færd med at blive omringet af USA, af stormagterne i den vestlige verden, men først og fremmest af USA, og netop det militære samarbejde med Kina bidrager naturligvis fantastisk hertil.

Lad mig pege på den øgede oprustning, som er taget meget stærkt til på det nukleare område inden for de sidste 2-3 år. Mange af

[Gert Petersen]

de påstande, som kommer her i dette ting om styrkeforholdene, er ganske simpelt urigtige, for forholdet er det, at De Forenede Stater fører stort i denne øgede oprustning. Forholdet er det, at USA råder over ca. 11.000 nukleare sprængladninger, Sovjetunionen over 5.000-6.000 nukleare sprængladninger. Forholdet er det, at når det drejer sig om hangarskibe, er den amerikanske kapacitet nogenlunde ni gange så stor som den sovjetiske kapacitet – og hangarskibe spiller en meget stor rolle netop for intervention og interventionsstyrker.

Vi har oplevet en optrapning af USAs globale rolle inden for det sidste par år. Den nye styrke på de 100.000 mand, unilateral force, interventionsstyrken, er også et tegn herpå. Når den amerikanske forsvarsminister kan komme med en udtalelse om, at en konflikt mellem Sovjet og USA eller ved Den persiske Golf kan brede sig helt op til Europa, så langt mod nord som til Norge, så er det udtryk for, at man tænker i helt nye globale baner. Det er udtryk for en ny amerikansk strategi, som jeg personlig tror er fremkaldt af den internationale økonomiske krise for at bevare råstofområder, råstofkilder osv., og også for at tilkæmpe sig nye råstofkilder.

Det er baggrunden for den fordømmelige invasion, som vi diskuterer her, og jeg synes, at den baggrund skal med ind i billedet og ikke bare negligeres, som tilfældet er fra de talere, vi hidtil har hørt. Det er naturligvis også årsagen til, at når så Sovjetunionen tager dette skridt – som vi skal fordømme, deri er jeg helt enig – så bruger amerikanerne det til en yderligere, meget hurtig og drastisk optrapning af hele situationen med boykotforanstaltninger osv.

Jeg vil godt sige til sidst, at efter vores opfattelse er det stik modsatte nødvendigt. Vi er faktisk i en situation, hvor en tredje verdenskrig om ikke er en overhængende fare, så inden for den næste halve snes år kan blive til en realitet. Derfor må det afgørende være at gøre, hvad man kan for at fremme afspændingsprocessen – eller rettere sagt: for at få genoptaget afspændingsprocessen – og ikke foretage sig noget, der hindrer en genoptagelse af afspændingsprocessen. Jeg vil godt – min tid er udløbet, og jeg må så gøre det kort til afslutning – tilsige regeringen støtte i alle henseender, når det drejer sig om

at fremme afspændingsprocessen og lade være med at gøre noget, der kan hindre en sådan afspændingsproces.

Jeg synes, der i udenrigsministerens oplæg her i slutningen var ting, som vi også hilser med tilfredshed: at man indstiller sig på at gøre, hvad man kan for at holde afspændingsprocessen i live og måske også få den genoplivet. Vi vil følge med meget stor opmærksomhed hele spørgsmålet om den internationale nedrustning osv., og hvis ikke regeringen vil tage initiativ til det, vil vi fra SFs side senere i dette folketingsår fremprovokere en drøftelse her i tinget om nedrustning. Hvad gør regeringen for at fremme en nedrustningspolitik og derigennem en afspændingspolitik? Vi tror egentlig, at det er nok så nødvendigt nu som at diskutere, hvordan man skal straffe nogen, som har gjort noget fordømmeligt – helt enig – men som i virkeligheden har optrådt – desværre, siger jeg som socialist – som den amerikanske imperialisme så mange gange har optrådt. Det er langt vigtigere nu at drøfte, hvordan vi igen får liv i afspændingen. Hvad gør den danske regering for at få genoptaget afspændingsprocessen?

Stinus (RV):

Det radikale venstre fordømmer den russiske aggression i Afghanistan. Den russiske invasion kan ikke retfærdiggøres, og det må hilses med tilfredshed, at et stort flertal af FN's medlemslande, deriblandt størstedelen af de alliancefrie stater, tager del i denne fordømmelse. Det kan heller ikke undgå at gøre indtryk i Sovjetunionen. Den russiske forklaring om, at de russiske tropper rykkede ind efter anmodning fra Afghanistans regering, kan ikke accepteres. Det må give stof til eftertanke i visse lande, at Sovjetunionen åbenbart fortrinsvis invaderer netop de lande, som man har venskabs- og støtteaftaler med.

Den russiske invasion kan ikke retfærdiggøres, men det er vigtigt af hensyn til de konklusioner, der skal drages, at forsøge at vurdere de motiver, som fik Sovjetunionens ledere til at tage dette skridt, som med ét slag har sat afspændingsprocessen år tilbage. Det er ikke med urette, at der tales om faren for en ny koldkrigsperiode forude, men det er vigtigt og vigtigere end nogen sinde, at der

[Stinus]

gøres en aktiv indsats for om muligt at hindre, at en ny koldkrigssituation endsiges en militær konfrontation får lov til at udvikle sig.

Det er på den baggrund, det radikale venstre i dag er med til at spørge om regeringens sikkerhedspolitiske overvejelser i lyset af de skærpede internationale relationer. Hvorfor var og er det så magtpåliggende for Sovjetunionen at sikre sig herredømmet over Afghanistan? Er det den gamle drøm, som også fandtes i zarernes Rusland, om adgang til Det indiske Ocean? Er det frygt for de muslimske oprøreres sejr over et udueligt moskvestøttet styre med en ny, antisovjetisk regering som sandsynligt resultat? Er det frygt for den kædereaktion blandt Sovjetunionens egne muslimer, en sådan sejr kunne have? Er det et led i Sovjetunionens ekspansion mod Mellemøsten og landene omkring Den persiske Golf? Var det udnyttelse af den situation, at USA var bundet af gidseldramaet i Iran og i øvrigt stod svagt i hele den muslimske verden? Var det en kombination af disse og måske endnu flere elementer? Skyldtes den russiske aktion i Afghanistan frygt eller usikkerhed efter mange tegn på, at afspændingspolitikken alligevel var slået fejl, i hvert fald foreløbig? Vi må aldrig være bange for at medgive Sovjetunionen og dens ledere den samme ret til frygt og usikkerhed over for os og vore motiver, som vi gør krav på over for dem.

Der er mange spørgsmål og ingen sikre svar. Meget tyder dog på, at de russiske ledere fejlvurderede situationen og ikke havde forudset den verdensomspændende skarpe reaktion, som foreløbig har resulteret i et russisk modsætningsforhold til både den alliancefri verden og det store flertal af muslimske lande.

Følgerne heraf og af de skridt, der indtil nu er taget af den amerikanske præsident, er alvorlige for Sovjetunionen, men for verden i øvrigt er følgerne også alvorlige. Der er delte meninger om, hvad suspensionen af den amerikanske korneksport til Sovjetunionen og af visse teknologiske overførsler vil komme til at betyde, men af direkte faretruende karakter er nedfrysningen af SALT II – muligvis også SALT III, endnu før forhandlingerne er kommet i gang – og det oprustningskapløb, som nu vil accelerere. Der er en fare for, at verden vil blive domineret af mi-

litær tankegang, og det er der grund til at advare imod. Et militært samarbejde mellem USA og Kina vil øge frygten i Sovjetunionen. Det samme vil japansk oprustning. Og fornyet amerikansk oprustning af et ikke demokratisk styret Pakistan, som nu er i stand til at fremstille sin egen atombombe, vil skabe frygt og usikkerhed i Indien. Resultatet vil være øget russisk oprustning og et nyt pakistansk-indisk våbenkapløb.

Men lederne i Kreml må da have forudset dette og været parate til at betale prisen. Eller har de forregnet sig og er parate til et tilbagetog? Ikke nødvendigvis et øjeblikkeligt fysisk tilbagetog fra Afghanistan – et sådant prestigetab vil Sovjetunionen ikke kunne tage – men en klar tilkendegivelse om, at et tilbagetog kun er et spørgsmål om tid.

Den amerikanske veterandiplomat George F. Kennan har brugt udtrykket overreaktion om de foranstaltninger, præsident Carter har taget skridt til, og udtalt, at der med disse foranstaltninger er skabt en farlig krigsatmosfære.

Det må være en dansk opgave, som det må være det for andre små og mindre lande, at arbejde for, at vi igen kommer ud af denne krigsatmosfære, uden at det går ud over den solidaritet, som vi også i denne situation bør vise vore NATO-allierede, men solidariteten bør ikke gå ud på blindt at tilslutte sig ethvert forslag om øget oprustning. Det var en af grundene til, at det radikale venstre i går stemte for et dagsordensforslag her i tinget.

Situationen nu kræver mere end nogen sinde en aktiv afspændingspolitik og overvejelser om en sikkerhedspolitik i udtrykkets videste betydning. Det radikale venstres nylig fremsatte forslag til folketingsbeslutning om nedsættelse af et sagkyndigt og uafhængigt udvalg til at undersøge og vurdere problemerne omkring dansk sikkerhedspolitik er til debat senere i dag, men der er grund til allerede nu at understrege, at behovet for en sådan undersøgelse og vurdering er mere påtrængende end nogen sinde.

Danmark har mange strenge at spille på. Vi har ved flere lejligheder i FN oplevet, at Danmark har særlige muligheder som et lille, nordisk land. Det gælder nu om at udnytte disse muligheder fuldt ud for at være med til at hindre en udvikling, som kun yderligere vil styrke høgene i både Øst og Vest. I situa-

[Stinus]

tionen drejer det sig således ikke om at udvide NATO's virkeområde til Den persiske Golf, således som visse amerikanske politikere ønsker det, men i stedet at følge Willy Brandt, når han går ind for at udvide afspændingspolitikken til også at omfatte området ved Den persiske Golf.

Der tales om afspændingspolitikken sammenbrud som følge af den russiske invasion i Afghanistan. Men var afspændingsprocessen ikke brudt sammen allerede før den russiske indmarch? Var der ikke allerede før sket en nedfrysning af SALT, bl.a. på grund af amerikanske politikeres manglende evne – eller for nogens vedkommende vilje – til at få den amerikanske befolkning til at forstå det positive ved SALT II? Var der ikke allerede før invasionen i Afghanistan taget nye og afgørende oprustningsskridt i både Øst og Vest?

I november talte det radikale venstre mod NATO-beslutningen om placering af nye atomraketter i Vesteuropa. Beslutningen blev taget, hvilket stærkt må beklages. På samme måde som vi stærkt beklager den negative russiske reaktion på det NATO-udspil, som kom samtidig med beslutningen om raketterne.

Begivenhederne i Afghanistan betyder yderligere militær oprustning. Præsident Carter har ladet forstå, at USA er parat til at gribe militært ind i oliestaterne ved Den persiske Golf, hvis Sovjetunionen forsøger at opnå kontrol med området. USA har taget skridt til etablering af nye baser i Mellemøsten og Det indiske Ocean. USA vil udvikle nye våbentyper, og der tales om genindførelse af almindelig værnepligt i USA. Det er ikke muligt at sige sig fri for en tydelig fornemmelse af, at både det lederskifte, som er på vej i Sovjetunionen, og det amerikanske præsidentvalg har spillet en uhyggelig rolle i forbindelse med udviklingen omkring Afghanistan.

Sikkerhedspolitik er andet og mere end militærpolitik. Med forhandlinger umiddelbart forestående om det danske forsvar – både økonomi og struktur – er det livsvigtigt at holde sig dette for øje. Det er også vigtigt på baggrund af oplysninger om opbygning af større NATO-depoter i Danmark til ammunition og tungt krigsmateriel. Dette kan næppe henregnes under begrebet tillidsskabende foranstaltninger. Er der noget, der ikke er brug for nu, er det foranstaltninger, som ska-

ber yderligere mistro og mistillid. Det er også en af grundene til, at det radikale venstre i går kunne stemme for et par dagsordensforslag her i tinget.

Er den egentlige forklaring på den russiske invasion i Afghanistan et russisk ønske om kontrol med de mellemøstlige områder, som er livsvigtige for Vestens olieforsyning? Den olie, som under alle omstændigheder har spillet en helt afgørende rolle i USAs reaktion på den russiske invasion. Vestens energiforsyning, herunder olien fra Mellemøsten, er af livsvigtig betydning ikke alene for USA, men også for Europa og altså for Danmark, men Vestens forbrug af olie må ses i sammenhæng med vort ressourceforbrug overhovedet, og dette har også noget med sikkerhedspolitik at gøre.

Vi lever i en verden, hvor goderne er uretfærdigt fordelt, og hvor forbruget af eksisterende ressourcer er overordentlig uretfærdigt delt op. Således tegner USA med 6 pct. af Jordens befolkning sig for 30 pct. af verdens ressourceforbrug. At få ændret dette er også en del af sikkerhedspolitikken.

Den russiske invasion i Afghanistan, den spændte situation i Syd- og Sydøstasien og i Mellemøsten må også ses som en del af Nord-Syd-problematikken. Manglende stabilitet i denne del af verden er med til at øge faren for stormagtskonfrontation. Forudsætningen for stabilitet i den store del af verden, som omfatter udviklingslandene, er løsning af disse landes sociale og økonomiske problemer – eller sagt på en anden måde: etablering af en ny økonomisk verdensorden, en international økonomi, som bygger på et mere retfærdigt system til fordeling af verdens goder. U-landspolitikken er også en del af sikkerhedspolitikken. Det bør også være en lære, vi drager af begivenhederne i Afghanistan. Afghanistan er et offer for sovjetisk imperialisme, men Sovjetunionen har haft for let spil i Afghanistan, som stadig må betragtes som et af verdens fattigste lande, præget af manglende udvikling både før og under de hurtigt skiftende sovjetvenlige ledere.

Det radikale venstre vil advare mod en konklusion af den sovjetiske invasion i Afghanistan, som indebærer, at vi er med til yderligere at puste liv i koldkrigssymptomerne. Ingen dansk oprustning i den anledning, men en fortsat klar fordømmelse af de russiske handlinger!

[Stinus]

En sådan fordømmelse må også komme til udtryk på den planlagte sikkerheds- og samarbejdskonference – en opfølgning af Helsingfors- og Beogradkonferencerne – i Madrid. Det må dér gøres klart for Sovjetunionen, at det i verden af i dag ikke er muligt at skabe et fastholde afspænding og samarbejde mellem Øst og Vest i én del af verden, hvis der i andre dele af verden handles i modstrid med ånd og bogstav i det dokument, der afsluttede Helsingforskonferencen.

Forvisningen af Sakharov er både i modstrid med Helsingforsaftalen og verdenserklæringen om menneskerettighederne og sammen med invasionen i Afghanistan det dårligst tænkelige udgangspunkt for opfølgningsmødet i Madrid. Men som det er udtrykt af andre: i krisesituationer er det endnu vigtigere at tale sammen.

Vi håber, at regeringen på Danmarks vegne vil være med til at tale i enighed med vore NATO-allierede og vore EF-samarbejds partnere og sidst, men ikke mindst, i samklang med de øvrige nordiske lande.

Det radikale venstre kan love regeringen støtte til en aktiv dansk indsats for afspænding og til løsning af nedrustnings- og konfliktforskningsopgaver. Dette er også sikkerhedspolitik og bør få en større placering i 1980'erne.

Retsforbundets ordfører vil senere på bl.a. det radikale venstres vegne fremsætte forslag til en dagsorden. Det radikale venstre anser det for meget vigtigt, at alle folketingets partier i dag enes om en dagsorden. Vi føler os overbevist om, at alle vil kunne stemme for det dagsordensforslag, som det radikale venstre er medforlagsstiller til, og som senere vil blive fremsat.

Arne Melchior (CD):

Som start på mit indlæg vil jeg benytte lejligheden til på CDs vegne at gøre en verbal, stram og helhjertet honnør for mandskab og officerer i de danske værn med tillæg af mandskab og officerer i det danske hjemmевærn og i civilforsvaret, der alle gør en indsats og et arbejde, som påkalder taknemlighed og den største anerkendelse fra alle i det danske folk. Det er med stor glæde, vi i CD ser den udvikling, der nu igennem nogle år har været med hensyn til større tilslutning til hjemmевærnet. Jeg er vidende om, at tilgan-

gen er så stor, at det kniber med det nødvendige materiel, herunder uniformer til de mange mennesker, der føler, at det er nødvendigt at bakke den danske sikkerhed op.

Jeg vil også benytte lejligheden til at takke udenrigsministeren, som ved sin tale her i dag genvinder den tillid, som mit parti tidligere har givet udtryk for over for udenrigsminister Kjeld Olesen. Det er måske ikke mindst nødvendigt for en regering i en tid, hvor en anden minister, jeg tænker her på skatte- og afgiftsministeren, undergraver den tillid, man kan have til regeringen i øjeblikket, at der er ministre – og der er jo andre end udenrigsministeren: forsvarsministeren ikke at forglemme – der øger den tillid, som vi kan vise regeringen, når det gælder dette vigtige overordnede spørgsmål om Danmarks sikkerhed og frihed.

Jeg glæder mig over, at der vil være 145 stemmer bag den dagsorden, som hr. Lasse Budtz her på seks partiers vegne, inklusive mit eget, har fremsat. Det er en vigtig og glædelig ting at kunne konstatere.

Men der er jo andre kræfter i det danske folk, og selv om de altså for tiden kun repræsenterer ca. 30 mandater i folketinget, gør de megen støj, både i æteren, i spalterne og i gaderne. Der er ganske vist ikke så mange demonstrationer og marcher og optog i gaderne imod Sovjets overfald på Afghanistan, som vi erindrer der har været ved andre lejligheder. Jeg påskønner, at hr. Gert Petersen på SFs vegne i dag talte klare ord om denne okkupation fra Sovjets side, men der er altså mange andre stærke kræfter til venstre og mange andre flagrende, usikre kræfter, som ikke rigtig kan finde mæle for tiden, eller som taler imod den brede enighed i det danske folk og folketing.

Der er nogle, der tror, at man kan være medlem af en forening, af en klub, af en familie for halvt kontingent trods det, at man ikke er nødlidende. Der er nogle, der tror, de kan blive borte fra træningen, men alligevel ønsker at komme i betragtning, når der skal sættes hold. Det forekommer såmænd også i politiske partier, at der er medlemmer, der tror, at de kan deponere udmeldelser og spille på andre betingelser, være medlem til billigere takst, end andre af partiets, organisationens, klubbens medlemmer har at rette sig efter. Det bør man ikke kunne, det er ikke

[Arne Melchior]

værdigt for en frihedsbåren nation som den danske at opføre sig sådan.

Så er der dem, der taler om terrorbalancen og dermed gerne vil have understreget, at NATO-siden af balancen også er med til at true eller udøve terror. Jeg hørte engang professor Niels Bohr i et foredrag sige, at hvis han i en mørk skov mødte en revolverbevæbnet røver, som stak ham en revolver for brystet, så mente Niels Bohr, at al hans profesortitel og hans doktorafhandling og hans kendskab til relativitetsteorien ikke ville hjælpe ham en døjt mod denne mulige undermåler af en røver. Det ville være revolvermanden, som ville vinde – på grund af manglende balance.

Jeg oplevede for nylig, for et par uger siden, et andet eksempel. Der, hvor jeg bor, er der en parkeringsplads under jorden, hvor vi i årevis har kunnet parkere temmelig trygt. Nu er der blevet foretaget en mængde banditstreger: man skærer dækkene over, man overfalder folk, der om natten kommer ned for at parkere i deres kældere, og derfor har ejerne af denne parkeringsplads måtte entre med Dansk Hundevagt. Jeg synes ikke, det er spor morsomt at komme ned i min parkeringskælder og se disse glubske schæferhunde løbe rundt dernede, skønt jeg foreløbig står mig ret godt med dem. Jeg synes ikke, det er spor morsomt, men jeg vil godt spørge, om bilejerne, der ønsker at parkere, eller om de, der er ansvarlige for parkeringspladsen, gør sig skyldige i nogen overreaktion ved at sikre sig selv, deres kunder og andre fredelige mennesker med denne hundevagt, eller om det er den ene side, der starter en terror, som påtvinger den anden side et antal reaktioner, som jeg altså ikke vil benævne overreaktioner, men som nødvendige følger af voldshandlinger udgået fra den ene side.

Hr. Lasse Budtz, som i øvrigt holdt en, synes jeg, mandig og stærk tale her, som jeg gerne vil takke både ham og hans parti for, kunne heller ikke helt sige sig fri for lige at benytte ordet overreaktion. Hr. Lasse Budtz bragte naturligvis ikke nogen eksempler på, af hvem og på hvilket punkt denne overreaktion var blevet vist; jeg tror heller ikke, at hr. Lasse Budtz vil være i stand til det. Jeg har i forrige uge i et møde i regeringens nedrustningsudvalg over for nogle udenlandske nedrustningsekspertter, der også talte om overre-

aktion, stillet det samme spørgsmål. Det har jeg lov til at referere her, og jeg har vist også lov til at referere, at jeg fik ikke noget svar. Jeg hævder derfor, at man ikke gratis skal kunne tale om overreaktion uden at vise ved hvem og hvor. Jeg tror ikke, det vil være muligt, selv med største respekt for den viden-skab – som vi ikke kan undvære – som drejer sig om kriseløsninger og afspænding og nedrustning, at opstille en model for, hvordan man skal reagere og hvornår, for både situationerne og de menneskelige reaktioner er umulige at bringe ind i et skema, og selv med den største fordybelse i historien, også i den nyere historie, vil det ikke være muligt at give en opskrift på, hvordan man har at reagere hvornår, når det dyreste, når friheden, er på spil.

Så er der nogle, der driver propaganda ved at sige, at præsident Carter har fragået sine tidligere standpunkter og synspunkter. Ja, det ville vel være en ringe præsident, som fastholdt et sæt af standpunkter, fremsat i en given situation, som i mellemtiden ikke eksisterer mere. Vi må vel være taknemlige for, at ledere i de lande, som vi er allierede med, og hvis styrke vi kan bygge vor relative tryghed og sikkerhed på, ikke lader tidens hændelser gå sig forbi og nagler sig selv fast på én gang fremsatte standpunkter, når det nu er betydeligt ændrede omstændigheder, der ligger til grund.

Vi ser minsandten kvindekamp ført for fredens sag. En række kvinder, dygtige kvinder på mange områder, har følt sig kaldet til at indkalde underskrifter, andre til at skrive under på, at de ønsker freden. En af disse kvindelige bannerførere og pennførere har sagt, at da det er kvinderne, der stadig føder børnene, en uimodsigelig kendsgerning, så må de også have det største ansvar for fremtiden. Man kunne med samme ret sige, at det er dog mændene, der først bliver soldater og skal stille til kamp, når og hvis det gælder, og at de derfor – om ikke andet, så af egen selvopholdelsesdrift – må føle samme ansvar. De bomber, der eventuelt måtte regne ned, regner nok i lige frygtelig grad ned over kvinder og mænd. Jeg synes, det er et dårligt område for kvindekamp, og jeg vil godt spørge de pågældende kvinder, om de er villige til at betale fredens pris. Nordahl Grieg har sagt, at frihedens pris skal betales på ny

[Arne Melchior]

hver eneste dag. Og fredens pris kan ofte være friheden.

Jeg kunne anbefale de pågældende damer at sætte sig i forbindelse med kvinder i Afghanistan og spørge, om de er villige til at sælge deres frihed for at opnå fred. Eller også kunne de måske henvende sig til fru Sakharov et sted i Sibirien og spørge, om hun synes, at hendes mands, deres kampfællers og i øvrigt sovjetrussiske borgeres frihed er en passende pris for at bevare freden.

Der er jo sket andet end overgrebet imod Afghanistan. Der er på ny sket en optrapning i forfølgelsen af oppositionen i Sovjetunionen, og der går frasagn om, hvilke forberedelser der allerede er truffet til, hvis en olympiade skulle finde sted, at fjerne oppositionen, ja, at fjerne halvanden million børn fra Moskva, for at de endelig ikke skulle kunne få den frygtelige smitte fra de vestlige turister og idrætsfolk, der til sommer stævner mod Moskva.

I mit parti mener vi om olympiaden, at det helt korrekt er de pågældende idrætsorganisationer og idrætsudøvere, der skal afgøre, om de vil tage af sted eller ej. Men vi andre har lov til at tale med om det. Det er ikke en privat indbydelse til Danmarks Olympiske Komité, for det er sandelig Dannebrog, der skal vaje, hvis der falder medaljer, og det er den danske nationalsang, der skal spilles. Derfor angår det hele nationen. Jeg vil godt sige, at når Sakharov og andre systemkritikere i Sovjetunionen – utrolig modigt – og uden for Sovjetunionen advarer imod at stævne til olympiade, så er det nok noget, der må med i overvejelserne.

Sikkerhedsdebatten, som vi fører i dag, har naturligvis noget med forsvar at gøre, og derfor skal jeg til slut i mit indlæg her nævne de igangværende forsvarsforhandlinger. Den 19. januar i år skrev Aktuelt i en ledende artikel – jeg understreger altså, at det var nogle uger efter Afghanistanoverfaldet:

»I en tid, hvor der stilles krav om, at svagtstillede medborgere skal være med til at bære byrderne, er det en selvfølgelig og naturlig ting, at samme krav må stilles til militæret.«

Altså: militæret skal bære byrder. Hvem er militæret? Det er jo ikke bare et antal personer. Militæret er det danske forsvar, det er de danske værn. Det er altså vort eget forsvar, der skal bære byrder ifølge dagbladet

Aktuelt krav. Når man siger, at militæret skal bære byrder, betyder det på dansk, at forsvaret skal forringes, og det betyder i konsekvens heraf, at vore allieredes byrder, både når det gælder mønt og mennesker, skal forøges, for at vi kan leve dejlig trygt bag vore faldefærdige gærder. Det kan ikke være ret tankegang for hæderlige danske mennesker. Vor andel i det fælles forsvar, som vi frivilligt og i vor egen interesse har tilsluttet os NATO-alliancen for at sikre, er mindre end de fleste af vore allieredes, enten man måler i antal personer eller økonomisk. At svække forsvaret ville svare til, at en person, som ikke har råd til at skaffe fire gode dæk til sin bil, kørte på to brugbare og to defekte. I sandhed en ansvarsløs fremgangsmåde, som bliver endnu mere ansvarsløs, når det ikke mere kun drejer sig om ens eget liv, men drejer sig om nationens liv og frihed.

Forsvarsforhandlingerne må derfor ende med, at der sættes alvor og troværdighed bag den verbale bekræftelse af vort NATO-medlemskab, som vi i dag i bred enighed skal stemme om, og jeg vil endnu en gang opfordre regeringen, forsvarsministeren, udenrigsministeren og statsministeren til at inddrage fremskridtspartiet i forhandlingerne om et forsvarsforlig. Det vil styrke troværdigheden af regeringens gode vilje til at snakke med alle dem, det er værd at snakke med, at man på områder, hvor der er et vidt sammenfald af interesser, ikke vender ryggen til. Jeg er helt med til og enig i, at på skatteområder og på udgiftsområder, på kulturelle områder, på mange aspekter af det danske samfundsliv, er der ingen grund til at bruge tiden på forhandlinger med fremskridtspartiet, for de i regeringen og vi i CD står fremskridtspartiet uendelig fjernt. Men her er et klart område, hvor fremskridtspartiet tidligere ved sine ord og ved sin afstemning har bevist sit storsind i sammenfald med de intentioner og de mål, som regeringen og et antal andre partier her i salen sætter sig. Derfor er det urimeligt og anstødeligt for troværdigheden, hvis man ikke tager fremskridtspartiet med i disse forhandlinger.

Jeg vil gerne slutte med at takke udenrigsministeren for hans klare redegørelse her i dag. Jeg understreger, at vi i CD er glade for mange af udtalelserne, både den, der går på overensstemmelsen mellem Danmark og vore partnere i EF og NATO, understregningen

[Arne Melchior]

af, at der ikke er nogen forskelle i amerikansk og vesteuropæisk vurdering af situationens alvor, og om kontinuiteten og fastheden i de nordiske NATO-landes, altså Norges og Danmarks, sikkerhedspolitik, og jeg opfordrer befolkningen til at gøre udenrigsministerens ord til sine egne. Man kan ikke køre på frihjul, når det gælder friheden.

Anne Grete Holmsgård (VS):

Når VS ikke har ønsket at være medspørgere til denne forespørgsel om eventuelle regeringsinitiativer på baggrund af Sovjets invasion i Afghanistan, skyldes det ikke, at vi ikke mener, det er vigtigt at diskutere sikkerhedspolitik, men derimod forespørgsels formulering, der lægger op til, at det især er Sovjets invasion i Afghanistan, der gør det nødvendigt overhovedet at diskutere sikkerhedspolitik, og at forespørgsels formulering indirekte peger på, at svaret på denne situation er yderligere militær opbygning. Efter at have hørt de fleste af de politiske ordførere udtale sig om dette spørgsmål er jeg da også blevet bekræftet i, at vi gjorde godt i at holde fingrene væk fra at være medspørgere.

VS tager skarpt afstand fra de kræfter, der kræver øget oprustning, og som på hyklerisk vis sidestiller dette med den danske befolknings sikkerhed.

VS har fordømt den sovjetiske invasion. Det, der foregik, var slet og ret et militært kup. Det var ikke de afghanske bønder og arbejdere, der bad russerne om at intervenere, og der var ikke nogen folkelig opbakning af den ene afghanske leder mod den anden.

For det store flertal i denne sal har den afghanske befolknings ønsker imidlertid ikke haft nogen som helst betydning. Hvad befolkningen i Afghanistan mener, rager dem ganske enkelt en høstblomst, medmindre det kan bruges som retfærdiggørelse for at kræve mere militær og er anvendeligt til at oppiske en koldkrigsstemning, der kan få arbejderklassen til at acceptere denne politik. De samme kræfter ville have fordømt enhver form for sovjetisk militær støtte lige så stærkt, selv om den havde været ønsket af den afghanske befolkning i en kamp mod en korrupt diktator. Ja, formodentlig ville hysteriet have været endnu større, fordi en virkelig opbakning ville have været en større trus-

sel mod Vestens økonomiske og strategiske interesser i Mellemøsten.

Det er præcis her, kernen i såkaldt dansk sikkerhedspolitik ligger begravet. Dansk medlemskab af NATO og af EF og dansk udenrigspolitik tjener med hver sin funktion opretholdelsen af det kapitalistiske system og Vestens fortsatte overherredømme på verdensplan.

Selv om denne forespørgsel er stillet til udenrigsministeren, kan den førte udenrigs- og militærpolitik ikke adskilles fra den indenlandske økonomiske politik. De foreløbige resultater af denne politik kender vi til hudløshed, og det kan i hvert fald konstateres, at hverken arbejdsløsheden eller indkomstpolitikken har været med til at øge den almindelige danske lønarbejders sikkerhed; tværtimod er usikkerheden over for fremtiden blevet større.

I denne situation stiller de borgerlige sig så op og kræver øgede bevillinger til militæret, ja, regeringen er for den sags skyld ikke meget bedre. Den nulprocentsløsning, socialdemokratiet i starten slog til lyd for, betyder jo ikke nogen som helst nedrustning eller afmilitarisering, og under alle omstændigheder ligger den største fare ikke i, om der bliver tale om en 0 eller en 3 pct.s løsning, men derimod i den øgede NATO-integration og i udbygningen af de militære faciliteter, der skal modtage amerikanske tropper.

Selv om der gøres store armsving for at retfærdiggøre denne politik med den øgede internationale konflikt på grund af Sovjets invasion i Afghanistan, har dansk forsvarspolitik ikke meget med denne situation at gøre. Forsvarsministeren har jo ikke engang forsøgt at skjule, at den øgede NATO-integration er af gammel dato, men tværtimod forsøgt at legitimere det sidste års nye oplysninger med, at der var tale om en politik, der skam er blevet ført siden 1973. Men så må man i hvert fald konstatere, at regeringen siger ét og gør noget andet.

Det har i årevis været erklæret dansk sikkerhedspolitik, at man var imod a-våben på dansk jord, at man gik ind for at mindske spredningen af a-våben, men trods stor utilfredshed i befolkningen sanktionerede regeringen alligevel i december 1979, at der skulle udstationeres over 500 nye atomraketter i Vesteuropa, og så krydrede man det med en eller anden vattet erklæring om, at man lige

[Anne Grete Holmsgård]

skulle sondere mulighederne for nedrustning først, en totalt hul erklæring, fordi alene bevidstheden om, at disse raketter vil blive udstationeret på et eller andet tidspunkt, i sig selv er med til at øge oprustningen.

Det er lige så hult, når forsvarsministeren siger, at regeringen ikke vil acceptere a-våben på dansk jord, i hvert fald ikke i fredstid. I forsvarskommandoens oplæg fra efteråret hedder det helt klart, at udbygningen af modtagefaciliteterne sigter på en situation, hvor der er tale om en krise. Hvornår er der tale om en krisesituation, og hvem skal afgøre det?

Forsvarsministeren blev i Jyllands-Posten den 14. februar citeret for at have betegnet en krisesituation som:

»Det er den situation, at regeringen på grundlag af de varsler, den har modtaget gennem sin overvågning, må formode, at der er en udenrigspolitisk optrappet situation undervejs samt tilsyneladende koncentration af visse militære styrker.«

Det er så upræcist, at det kan anvendes i stort set en hvilken som helst international krisesituation, f. eks. i tilfælde af en folkelig opstand i de arabiske lande, der truer med at afbryde olieforsyningerne helt eller delvis. Det ville være rart at vide, om dette vil være tilstrækkeligt til at acceptere a-våben på dansk jord, og hvis ikke, hvordan regeringen så har tænkt sig at forhindre, at de amerikanske fly, der eventuelt skal bruge danske flypladser, ikke medfører a-våben.

Staten bruger årlig 8 mia kr. på militæret. Det kan selvfølgelig hævdes, at det er en ren klatskilling mod de samlede ressourcer, der anvendes over hele verden, men det er under alle omstændigheder 8 mia kr. for meget, både fordi det er i en situation, hvor der skæres benhårdt ned på sociale ydelser og på en lang række andre områder, men også fordi de 8 mia kr. lige præcis skal bruges til at slå ned på enhver form for politisk udvikling, der truer det nuværende samfundssystem, hvad enten det drejer sig om såkaldt udenrigspolitisk optrappede situationer eller indenrigspolitiske situationer af samme karakter.

VS har tidligere påpeget, at rigspolitichefens kundgørelse af 20. november 1974 giver politiet bemyndigelse til at benytte militær assistance, hvis der indtræder voldsomme pludseligt opståede uroligheder, og det frem-

går af en anden kundgørelse fra 1975, at der ikke bare tænkes på naturkatastrofer eller ulykker, og så skal man være temmelig naiv for ikke at forstå, hvad det er, det drejer sig om.

Sideløbende med dette foregår der en langsom, men støt udbygning af våbenindustrien. Selv om dansk våbenindustri stadig væk er en lille undermåler i forhold til f. eks. den franske og den engelske, er eksporten steget kraftigt fra 1970 til 1977, nemlig fra 12 mill. kr. til 123 mill. kr., og et af argumenterne for indkøb af F-16 fly i sin tid var netop, at dansk industri skulle være medproducent.

Der er i løbet af det sidste par tiår foregået en helt grotesk oprustning. Denne oprustning er suverænt blevet ført an af USA, sidst med udviklingen af det såkaldte MX-system. Alligevel er det altid en påstået fare for, at magtbalancen skal forrykkes til Sovjetunionens fordel, der bruges som argument for yderligere oprustning.

Det var tilfældet, da der skulle tages beslutning om nye a-raketter i december 1979, hvor de sovjetiske SS-20 blev hevet frem som skræmmebilledet, og nøjagtig det samme sker i dag, hvad enten det drejer sig om de politiske høge, der mener at vide, at nu er Sovjet i gang med at mave sig frem i Mellemøsten, eller det drejer sig om de mere moderate kræfter, der benytter situationen generelt til at kræve yderligere oprustning. F. eks. udtalte Anker Jørgensen til presselogen, at det ikke kunne lade sig gøre med en nulløsning i militæret i den nuværende internationale situation. Tyr man til amerikanske regerings- og militærkredse, fremgår det imidlertid, at USA i lang tid har været Sovjet militært overlegen, især i kraft af en overlegen teknologi og en overlegen økonomi.

Man kunne med rette spørge: hvad skal oprustningen så anvendes til? Ja, ud over de økonomiske interesser, der ligger i selve rustningsindustrien, drejer det sig om hele tiden at fremvise USAs og NATOs suveræne overlegenhed på verdensplan. På den ene side skal denne overlegenhed gøre det muligt for USA – og hvis det stod til den danske regering også for NATO, herunder Danmark – at sætte tropper ind, når der opstår krisesituationer i den tredje verden, f. eks. ved hjælp af den nye slagstyrke på 100.000 mand, der er under opbygning i USA i øjeblikket. På den anden side skal magtopbuddet true Sovjet til

[Anne Grete Holmsgård]

ikke at blande sig for meget i de områder, der i Vesten betragtes som vitale økonomiske og strategiske områder, f. eks. gennem omfattende økonomisk og militær støtte til befrielsesbevægelser eller til lande i den tredje verden, der forsøger at løsrive sig fra vestlig kontrol.

Vestens vitale interesseområder er i stigende grad blevet betegnet som den tredje verden. Det er her, de store råstofmængder er, f. eks. olien i Mellemøsten, store mængder af mineraler i det sydlige og det nordlige Afrika. Desuden er der omfattende vestlige, herunder danske, investeringer i den tredje verden, og den økonomiske krise har yderligere sat skub i interessen for at flytte produktionen ud, hvor arbejdskraften er billig og uorganiseret. Det skal heller ikke glemmes, at den tredje verdens markeder og det nyopdagede marked i Kina er af særdeles stor betydning for den vestlige industri. For hele det vestlige samfundssystem vil det ganske enkelt betyde økonomisk katastrofe, hvis kontrollen med disse områder mistes.

Danmark er ikke den vigtigste brik i Vestens samlede kontrol med de strategiske og økonomiske områder, men Danmark deltager gennem NATO-samarbejdet, gennem EF-samarbejdet og gennem sin generelle udenrigspolitik i at fastholde en permanent underudvikling i disse områder. Når den danske regering med den ene tunge påstår, at den er imod apartheid, og med den anden tunge går imod en effektiv økonomisk blokade af Sydafrika, er det udtryk for forsvar af disse interesser.

Jeg vil nævne et andet eksempel: på FNs generalforsamling i 1979 stemte Danmark mod en resolution, der vender sig mod israelsk atomoprustning, til trods for at Danmark i tale gennem sin udenrigspolitik går imod spredning af atomvåben og går ind for en såkaldt fredelig løsning i området.

Men der er naturligvis linje i disse holdninger. På den ene side bestemmes udenrigspolitikken af, hvad der styrker de vestlige økonomiske interesser i den tredje verden, og støtter denne, i det omfang man mener det er nødvendigt for at undgå for stor social modstand i befolkningerne i de samme områder; Lomékonventionen er f. eks. et udtryk for dette.

Det danske medlemskab af EF har, som VS hele tiden har fremhævet, øget en såkaldt

fælles optræden i alle mulige udenrigspolitiske forhold med det klare sigte at styrke Vesteuropa som økonomisk enhed og som politisk-militær enhed. Det nyeste udspil er Rommødets løsningsforslag på krisen i Afghanistan. EF-landene har her set en mulighed for at træde ind i en mellemposition mellem USA og Sovjet og optræde som den kraft, der kan sikre en uafhængig udvikling i Afghanistan og sikre, at ingen andre magter, som det hedder, f. eks. USA, udnytter det militære tomrum til at fremme egne interesser i området. Man kunne med rette spørge, hvis interesser denne model skal sikre, men svaret forekommer ærlig talt temmelig ligetil.

Stærke vesteuropæiske lande som Frankrig og Tyskland har i lang tid opdyrket områderne i Mellemøsten, og mulighederne for at træde til i Afghanistan skal ses i dette lys. Der er dog et andet aspekt i denne model, der er nok så vigtigt, og det er udviklingen henimod større militært samarbejde mellem EF-landene. Allerede under forhandlingerne mellem Frankrig og Vesttyskland var der tale om øget militært samarbejde, og det er klart, at EF som såkaldt mægler i Afghanistan vil fortsætte et yderligere militært samarbejde.

Situationen er jo ikke helt ny: som vi tidligere har set, har Frankrig været indblandet i Zaire, og det samme har Belgien. Samtidig presser USA på for at få Vesteuropa til at intervenere direkte i den tredje verden.

Dårlige kræfter vil med nidkærhed udnytte enhver chance for at opvise en koldkrigsstemning, og det har vi bl. a. set i det sidste stykke tid. Og selv om det koldkrigshysteri, vi oplever i dag, ikke kan sammenlignes med det, der var i 1950'erne, er det stadig væk en fare. Præcis her ligger der en stor sikkerhedspolitisk fare for den danske arbejderklasse, men også for befolkningen i den tredje verden. Det må være venstrefløjens, alle socialistiske kræfters opgave at gå imod dette hysteri.

Jeg skal til sidst på mit partis vegne fremsætte følgende:

Forslag om motiveret dagsorden.

»Folketinget fordømmer den sovjetiske invasion i Afghanistan og opfordrer Sovjetunionen til at trække sine tropper ud af landet. Folketinget fordømmer samtidig USAs oprustning og eskalering af den kolde krig og opfordrer NATO til at fratage planerne

[Anne Grete Holmsgård]

om udstationering af 572 nye atomraketter i Vesteuropa.

Folketinget går dermed over til næste sag på dagsordenen.«

Tredje næstformand (Ove Jensen):

Der er nu fremsat følgende forslag om motiveret dagsorden: (se ovenfor). Dette forslag indgår nu i forhandlingen.

Jeg skal gøre den sidste taler opmærksom på, at statsministeren ikke omtales som Anker Jørgensen, men som statsministeren.

Poul H. Møller (KrF):

Denne dags debat vedrører den øjeblikkelige sikkerhedspolitiske situation, globalt som lokalt. Det må erkendes, at det sikkerhedspolitiske er ret så ustabilt og kan skifte næsten fra dag til dag. Det er en usikker og utryg verden, vi lever i for øjeblikket, og desværre vil der nok ikke være basis for håb om gunstig ændring på disse områder foreløbig, snarere tværtimod.

Man siger jo, at historien gentager sig, og vi, der er nået over den første ungdom, har stadig i tydelig erindring efterdønninger efter den første verdenskrig med inflation, arbejdsløshed og megen nød rundt omkring i verden, også dengang i Mitteleuropa. Så fremstod i 1933 en mand med en bevægelse, med en ideologi, der skulle føre lige direkte til den anden verdenskrig. Fra ham lød røsten om den germanske stormagt, og en voldsom oprustning for at nå dette mål påbegyndtes. Da han mente sig stærk nok dertil, kom det første forsøg i 1938, den såkaldte Anschluss, mod Østrig og Sudeterland. Verden blev opskræmt, men faldt til ro, da mr. Chamberlain kom tilbage fra forhandlingerne med Hitler i Berchtesgaden, svingende et stykke totalt værdiløst papir, der lovede fred for vor tid. I august 1939 underskrev samme Hitler en ikke-angrebspakt med Rusland, og så fulgte bombardementet af Warszawa den 1. september 1939: den anden verdenskrig var i gang.

Man havde givet ham, hr. Hitler, alt for lange tøjler. Man havde lukket øjnene for kendsgerningerne. Man havde ført en stridsepolitik, sagt: åh, der sker nok ikke noget. Danmark var jo ingen trussel for Tyskland, da turen kom til os den 9. april 1940, og med vort daværende forsvar og de ringe muligheder, vi havde for at forsvare vor frihed, hav-

de det også nok været halsløs gerning at kæmpe, som man siger det, til sidste mand.

Til maj i år kan vi fejre 35 års dagen for vort lands befrielse, og mangt og meget er jo sket i de forløbne år. Vi er i dag medlemmer af en forsvarsalliance, der omfatter de fleste vesteuropæiske lande samt USA og Canada. Desværre har en sådan alliance været nødvendig at oprette, grundet på den sikkerhedspolitiske udvikling. Ruslands stadig tiltagende dominans i Østeuropa har betydet en stigende trussel for verdensfreden. Den russiske kommunismes endemål er jo den totale revolution, den totale inddragelse af alle lande under socialismens mærke, og det er ikke noget, som nogen kommunist lægger skjul på.

Hvorledes vil nu Rusland som moderpartiet nå dette mål? Ja, vilkårene er nok noget ændret siden Hitlers tid. Den kommunistiske revolution, der blev gennemført i Kina i 1948-49, har jo haft en ideologi, der ikke helt stemte overens med den russiske, og dette har gennem årene været en hindring, som Rusland hidtil ikke har kunnet overvinde. Foruden krigene i Korea, Vietnam og Kampuchea har Rusland også haft besværligheder med sine egne vasalstater, hvad vi har set bl. a. i 1956 i Ungarn og 1968 i Tjekkoslaviet og senere i relationer til Jugoslavien såvel som Rumænien. Kampen for at vinde indpas i Afrika er ført med skiftende held, men hensigten her er også ganske klar. Cuba var i 1962 udset til at danne brohoved på det andet kontinent, og sådan kunne man blive ved.

Men senest har vi altså nu oplevet invasionen i Afghanistan. Denne besættelse skete jo også i bedste Hitlermønster med påstået kommen-et-broderfolk-til-hjælp efter dette folks egen anmodning. Det synes indtil i dag ikke, som om broderfolket rigtig har påskønnet denne hjælp. Hensigten er naturligvis »operation olie« med senere henblik på adgang til Persergolfen. Og derfor er det ikke mærkeligt, om Pakistan føler sig noget urolig efter invasionen i nabolandet.

Men hvilken betydning har nu alt dette for vort lille fredelige Danmark? Ja, i dag har enhver ændring i den sikkerhedspolitiske situation betydning for samtlige lande på denne urolige Jord, for de største som for de mindste. I vore forsvarsdebatter er det gang på gang fremhævet, hvilken strategisk vigtig

[Poul H. Møller]

beliggenhed vort land har med de smalle stræder, der giver adgang til og fra Østersøen, hvor Rusland har ca. 50 pct. af sin skibsværftskapacitet. Det vil derfor i en konfliktsituation være af livsvigtig betydning for landet at have adgang hertil.

Både af denne og af andre tungtvejende grunde er det vigtigt at holde sig for øje, hvor stor en betydning vort ellers så betydningsløse lille land kan have i en konfliktsituation. Så lyder altså dagens spørgsmål om, hvilke sikkerhedspolitiske overvejelser regeringen gør sig i lyset af de skærpede internationale relationer, der er en følge af Sovjetunionens okkupation af Afghanistan.

De trusler, som vi gennem årene har mødt fra Rusland og fra Warszawapagtlandenes side, synes for mig at se ikke at være taget alt for alvorligt herhjemme; regeringens oplæg til forhandlinger om en ny forsvarsordning tyder i hvert fald ikke herpå. Vi skal fortsætte foreløbig i 12 år med det samme forsvarsbudget – altså forudsat at oplægget bliver til virkelighed – uanset hvad der ellers er sket rundt omkring os i de senere år. En besparelse endda på dette budget for 1980 på 100 mill. kr. samt et forsøg på at modvirke en modernisering af Vesteuropas raketforsvar for nylig peger heller ikke i retning mod en klar forståelse af, hvor alvorlig den sikkerhedspolitiske situation er lige netop nu.

Hvilket indtryk har det mon gjort på regeringen, at USA og andre NATO-lande har udtalt deres bekymring over Danmarks manglende vilje til at leve op til sine forpligtelser i dette NATO-fællesskab? Hvilket indtryk har vore forsvarschefers vurderinger af en nulløsnings følger mon gjort? Har de seneste udtalelser fra den norske forsvarschef gjort indtryk? Dette er relevante spørgsmål, som i dag må stilles til regeringen via udenrigsministeren.

Som bekendt er en kæde ikke stærkere end dens svageste led. Og hvem der danner det svageste led i denne forsvarskæde ved snart alverden, også Rusland, også Warszawapagtlandene. I forsvarskommandoens oplæg til en forsvarsordning efter 1. april 1981 siges det bl. a., at medlemskab af NATO-alliancen og tilslutning til dens grundlæggende idé om individuelt og kollektivt forsvar som middel til at opnå alliancens hovedformål: krigsforebyggelse, er en fundamental del af

dansk sikkerhedspolitik og dermed en forudsætning for dansk forsvarspolitik.

Samtidig har forsvarskommandoen klart påvist, at en nulløsning vil gøre det umuligt at leve op til disse mål. Ja, det er endda påvist, at en nulløsning vil betyde en svækkelse på omkring 30 pct. af det samlede forsvar og have til følge, at man på det nærmeste må opgive forsvaret af Sjælland, det vil altså sige hovedstad, kongehus, regering og folketing, og yderligere formentlig Øerne og Bornholm i en krigssituation. Dette oplæg er udarbejdet på regeringens anmodning via forsvarsministeren og må formodes ikke at skulle betragtes som et tilfældigt og ligegyldigt stykke papir. Hvilket indtryk har dette mon gjort på regeringen?

Lige meget hvor ofte man i partierne til venstre for regeringspartiet beskylder kristeligt folkeparti for at være militant, for ikke at benytte et endnu grimmere udtryk, vil jeg også i dag understrege, at det er kristeligt folkeparti ikke – naturligvis er vi ikke det. Vi ønsker, at selv den mindste mulighed for fredsforhandlinger skal udnyttes 100 pct, men vi er så realistiske, at vi er blevet klar over, at alle forhandlinger med Sovjetrusland må ske under lige betingelser: alle må have lige gode kort på hånden, så ikke den ene part på forhånd kan diktere den anden noget, og det betyder desværre nok, at denne frygtelige terrorbalance, som hidtil har kunnet afværge en tredje verdenskrig, fortsat må opretholdes i årene fremover. Hvis ikke den vestlige verden viser styrke og vilje til at forsvare freden både gennem forhandlinger og på baggrund af et troværdigt forsvarsberedskab, kunne dette forlede Bresjnev og ligesindede til at tro, at de kan gå i Hitlers fodspor og mere eller mindre uhindret fortsætte deres march på vej mod målet: et verdensherredømme.

Forhåbentlig er der intet, der får vor regering til at tro, at det er nok ikke så slemt; der sker nok ikke noget. Hvis regeringen fortsat holder fast på, at vi ikke har råd til at leve op til vore NATO-forpligtelser, kan det blive de dyreste besparelser, Danmark nogen sinde har foretaget.

Det er kristeligt folkepartis håb, at den forståelse, der er i den danske befolkning for nødvendigheden af et troværdigt forsvar, og ligeledes den brede opbakning, der er bag det af hr. Lasse Budtz stillede dagsordensfor-

[Poul H. Møller]

slag, også vil manifestere sig i den forsvarsordning, der for øjeblikket forhandles om, at dette virkelig bliver en ordening, der fuldt ud lever op til de forpligtelser, der naturligt påhviler os som medlem af NATO-alliancen.

Ib Christensen (DR):

Det lykkedes hr. Ninn-Hansen at drage spørgsmålet om regeringens problemer med retsforbundsretten ind i denne debat om Afghanistan og dansk sikkerhedspolitik, og hr. Arne Melchior drog paralleller mellem den sikkerhedspolitiske situation i Afghanistan og problemer i sin parkeringskælder. Jeg synes, disse to ytringer i og for sig angiver det beklageligt lave niveau, som en så alvorlig debat i det danske folketing kan have.

Ethvert ansvarligt forsøg bør efter retsforbundets mening gøres for at hindre, at Sovjetunionens intervention i Afghanistan starter en endeløs oprustningsspiral. Fordømmelsen af aggressoren og kravet om tilbagetrækning af tropperne må derfor ledsages af konkrete udspil om en neutralisering af Afghanistan og andre områder i Mellemøsten og en fastholdelse af de aftalte forhandlinger om gensidigt kontrollerede rustningsbegrænsninger, ikke mindst på kernevåbenområdet.

At give et udelukkende militært svar på den skærpede internationale situation er kortsynet og farligt, og at tackle problemerne alene i NATOs og EFs regie vil blot udvikle den internationale krise til en Øst-Vest konflikt, hvor den tredje verden mere eller mindre står af. Det er i De Forenede Nationers regie, at Afghanistankrisen skal løses. Kun derved kan den internationale opinions pres mod Sovjetunionen fastholdes, og kun derigennem kan en løsning tilvejebringes uden prestigetab for Sovjetunionen. En løsning med prestigetab for denne supermagt er ikke realistisk.

De nordiske lande kunne tage et initiativ i FN, og retsforbundet tager derfor afstand fra, at regeringen næsten udelukkende har konsulteret og ageret sammen med EF, der ingen kompetence har på det udenrigspolitiske felt. Det grundlæggende problem er nøden og fattigdommen i udviklingslandene, der skaber grobund for borgerkrige med internationale forviklinger og det, der er værre. Vesten må afholde sig fra at støtte reaktionæ-

re regimer mod nødvendige sociale omvæltninger, mod dybtgående reformer i jordfordelingen, der er det altoverskyggende problem i den tredje verden. Og EF og andre vestlige handelsområder må erstatte en protektionistisk handelspolitik med en frihandelspolitik, der muliggør industrialisering af udviklingslandene, ligesom vi må overholde vore forpligtelser med hensyn til økonomisk og teknisk bistand til den fattige verden.

Den intervention, som Sovjetunionen har foretaget i Afghanistan, er jo desværre ikke et enestående eksempel på det internationale anarki og lovløsheden: der kan drages paralleller til USAs engagement i Vietnam, og der kan drages paralleller til Vietnams invasion i Kampuchea.

Jeg synes, det er vigtigt at fastslå, at der ikke bør eksistere en sådan ret til militær intervention, heller ikke når den militære intervention er påkaldt af en mere eller mindre legitim regering som et sidste skridt for at bevare en tvivlsom magt. Derfor må vi også tage afstand fra planer om interventionskorps, som har været fremme fra fransk side, uofficielt i hvert fald, hvor EF-lande, inkl. Danmark, muligvis endda skulle indblandes ifølge de franske tanker. De Forenede Nationer må som sagt være det instrument, vi anvender, og derfor er der ikke plads til, og det er ikke rimeligt, at det skader sagen med egenrådige handlinger, hvad enten det er USA eller det er NATO eller De europæiske Fællesskaber, der foretager dem. Jeg synes nok, der er grund til at rette kritik mod udenrigsministerens fremstilling i den forstand, at det standpunkt, som den danske regering havde fra starten af Afghanistankrisen, at dette var en opgave for De Forenede Nationer og egentlig ikke for NATO eller for EF, jo er fraveget i betydeligt omfang, idet den danske regerings engagement i denne sag er kørt praktisk talt udelukkende i EF- og NATO-regie.

Desuden er det en kendsgerning, at NATOs område ifølge art. 6 i NATO-pagten kun omfatter NATO-landene, områderne nord for Krebsens vendekreds, og altså slet ikke omfatter nogen ansvarlighed over for Mellemøstproblemer, endsige Afghanistan. Men selvfølgelig er det på den anden side naturligt, at man også i NATO-regie diskuterer den skærpede internationale situation, som

[Ib Christensen]

ikke mindst er en følge af Sovjetunionens intervention i Afghanistan.

Men jeg synes, der er en farlig sammenkædning i det forslag til dagsorden, som hr. Lasse Budtz på en række partiers vegne har foreslået, og derfor kan vi ikke medvirke til denne dagsordens vedtagelse, men jeg iler med at pointere, at i og med at vi ikke kan stemme for dette dagsordensforslag fra hr. Lasse Budtz, er der ikke dermed tale om fra retsforbundets side at undsige Danmarks medlemskab af NATO. Vi mener blot ikke, at det er relevant i denne sammenhæng at kæde disse to ting sammen.

Vi mener ligeledes, at De europæiske Fællesskaber heller ikke har nogen kompetence på dette område. Det er et klart led i opbygningen af en europæisk union, at EF skal have en fælles udenrigspolitik, et udenrigspolitisk snævert samarbejde eller tale med én stemme, som det hedder, og derfor tager vi skarpt afstand derfra. Det går ud over de forudsætninger, hvorunder Danmark i 1972 vedtog at indtræde i EF, at EF i stigende grad også i denne sag som i andre optræder samlet og med én stemme i den internationale koncert. Det er ud over de forudsætninger, som det danske folk sagde ja til i sin tid, og derfor må vi også tage afstand fra det i denne sammenhæng. Det er heller ikke klogt at gøre det.

Det forslag, man er kommet med fra EF om en neutralisering af Afghanistan, er en udmærket idé, men den største skavank ved ideen er, at den fremsættes netop af EF-landene; et sådant forslag ville formentlig have større chance for at blive accepteret også af Sovjet, hvis det var kommet fra de neutrale lande. Derfor tror jeg ikke, at forslaget, hvorvel det end kan være, er så egnet til at nyde fremme, når det fremsættes fra dette forum. Langt bedre havde det været, hvis den danske regering havde valgt at optræde sammen med de øvrige nordiske lande, med eller uden Finland, men i hvert fald de skandinaviske lande. Så vidt jeg er underrettet, har der ikke været nogen konsultation af betydning mellem de nordiske udenrigsministre, i hvert fald har det nok været på embedsmandsplan. Det er karakteristisk, som det også fremgår af ministerens tale, at dér, hvor konsultationerne har været, dér, hvor den fælles optræden har været, dér, hvor samarbejdet har været, er i NATO og ikke

mindst i De europæiske Fællesskaber, ikke de nordiske lande imellem. Og eftersom det er et EF-anliggende, og eftersom de nordiske lande i De Forenede Nationer har en mulighed for at tale med vægt og vinde tillid, også hos de neutrale lande, hvis opmærksomhed og engagement i denne sag det er livsnødvendigt at fastholde, hvis vi skal gøre noget til gavn for det undertrykte afghanske folk, så meget vigtigere havde det været, om Danmark netop i denne sag havde optrådt i fællesskab med de skandinaviske lande og ikke kørt et EF-løb, om jeg så må sige.

Det bedrøver mig også lidt, at udenrigsministeren taler om sanktioner, som om det var noget, Danmark selv skulle beslutte i samråd med EF og NATO. Nej, sanktioner, hr. minister, er noget, som De Forenede Nationers sikkerhedsråd kan vedtage med bindende pligt over for Danmark; hvis FN's sikkerhedsråd vedtager sanktioner, skal vi rette os efter det, medmindre vi vil bryde FN-pagten.

Nu er det desværre ikke aktuelt, for så vidt som FN's sikkerhedsråd er lammet af et sovjetisk veto, men sagen gik jo til generalforsamlingen, og dér vedtog man en udtalelse, der er krystalklar i sine formuleringer.

Jeg vil gerne have lov til at citere punkt 4 i De Forenede Nationers generalforsamlings vedtagelse om denne sag:

»De Forenede Nationers generalforsamling appellerer for den øjeblikkelige, betingelsesløse og totale tilbagetrækning af de udenlandske tropper fra Afghanistan for derved at sætte Afghanistans folk i stand til at bestemme deres egen skæbne, deres egen form for styre og vælge deres eget sociale og politiske system.«

Der er ingen tvivl; det er krystalklart. Det var måske nok det væsentligste, man kunne få De Forenede Nationers generalforsamling til at vedtage med det totredjedeles flertal, som er nødvendigt, og derfor har man formentlig givet afkald på forsøg på at vedtage nogen henstillinger om sanktioner. Den vurdering er nok korrekt, men eftersom Danmark i andre sammenhænge hylder FN som fredsfaktor, og eftersom det er så livsnødvendigt at fastholde den tredje verdens engagement mod Sovjets undertrykkelse af Afghanistan, bør konsekvensen også være, at man ikke handler egenrådigt: at USA laver handelsboykot, at man tilråder olympisk boykot osv., og at EF diskuterer disse ting. Man ska-

[Ib Christensen]

der den sag, man gerne vil støtte, ved disse ensidige foranstaltninger, og derved optoner man hele problemet til at være en, om jeg så må sige – undskyld udtrykket – banal Øst-Vest-konflikt, med det resultat at den tredje uforpligtede verden kan trække sig i deres engagement mod Sovjets undertrykkelse af et hidtil neutralt og selvstændigt folk.

Det er derfor vigtigt, at det danske folketing bidrager sit til opinionen ved at komme med en udtalelse, der er så bred som muligt, for lige så vigtigt det er at fastholde en bred verdensopinions tryk mod Sovjet – vi hverken kan eller vil stille militær magt op mod Sovjetunionens undertrykkelse af Afghanistan – lige så vigtigt er det vel også, at vi, inden for det beskedne område vi råder over, nemlig Danmark, optræder i bred politisk enighed i denne sag og ikke formulerer en dagsorden, som vi ved på forhånd vil splitte dem, som ellers kunne samles om en enig afstandtagen fra Sovjets overgreb og lovløse fremfærd. Altså en dagsorden, som kan samle hele eller næsten hele det danske folketing. Da jeg mener at kunne fremsætte et sådant dagsordensforslag allerede nu, vil jeg appellere til formanden om at overveje at sætte dette forslag til afstemning først, fordi jeg skønner, at det, hvis man skal stemme frit om disse ting – og det bør man – vil have de bedste muligheder for at samle det største flertal i dette ting. Det dagsordensforslag, jeg skal stille, fremsætter jeg på vegne af socialistisk folkeparti, det radikale venstre og Danmarks Retsforbund.

Det lyder:

Forslag om motiveret dagsorden.

»Idet folketinget tilslutter sig FN's fordømmelse af Sovjetunionens invasion i Afghanistan og beklager det forværrede internationale klima, opfordrer tinget Sovjetunionen til at efterkomme FN's henstilling om at trække sine tropper tilbage fra Afghanistan.

Tinget går derefter over til næste sag på dagsordenen.«

Tredje næstformand (Ove Jensen):

Der er nu fremsat følgende forslag om motiveret dagsorden: (se ovenfor). Dette forslag indgår ligeledes i forhandlingen.

Jørgen Junior (FP):

Der er fra forskellig side blevet stillet det spørgsmål: hvad er egentlig Sovjetunionens ønske, hvad er sådan set meningen? Og man har sagt, at nu må der endelig ikke lukkes nogen veje, nu skal vi stadig væk kunne forhandle med dem. For ligesom at kunne forstå, hvad Sovjetunionen vil, bør man en gang imellem læse, hvad Sovjetunionens leder selv udtaler. I en stor tale, som Leonid Bresjnev holdt i april 1974 på en Warszawapagtkonference, en tale, der er gengivet i Der Spiegel for den 7. januar 1980, sagde han det egentlig meget klart og tydeligt, og så behøver vi ikke have så forfærdelig store forventninger. Leonid Bresjnev sagde:

»Vi kommunister må i et stykke tid nu samarbejde med kapitalisterne. Vi har brug for deres landbrug og for deres teknologi. Men vi vil fortsætte vore massive rustningsprogrammer, og midt i 1980'erne vil vi være i stand til at føre en væsentlig aggressivere udenrigspolitik, således at vi kan vinde en klar overhånd over Vesten.«

Ja, det er sagt meget klart og tydeligt. Nu er vi selvfølgelig ikke nået til midt i 1980'erne, men der er ingen tvivl om Sovjetunionens intentioner. Derfor er det, således som det også er sagt fra alle ordførere til højre for socialdemokratiet, inklusive socialdemokratiets egen ordfører og regeringens talsmand, udenrigsministeren, naturligvis meget vigtigt, at vi bevarer og styrker det danske forsvar. Det er meget vigtigt, at vi ikke går ind på tanken om, at der overreageres. Det er der heldigvis heller ikke blevet sagt fra socialdemokratisk side, men det er blevet antydnet. De ting, der er blevet sagt klart og utvetydigt af socialdemokraterne, er dog væsentligere. Men der er ingen grund til at sige som hr. Gert Petersen, at nu kan høgene i Pentagon få USA til at optrappe og dermed måske påvirke de mere krigsliderlige i Vesten, at det er det, der ligesom kommer ud af Sovjets invasion. Der er ingen grund til at sige, at man overreagerer eller optrapper. Sovjetunionen har klart og tydeligt givet udtryk for, hvad man egentlig ønsker. Man ønsker en verdenskommunisme, og man ønsker den med vold. Man tager det et stykke hen ad vejen, det tager nogle årtier, men man har ikke fredelige hensigter.

Derfor er det vigtigt, at vi kan stole på USA, således som det også er blevet sagt at vi kan, men det er også vigtigt, at vi selv vi-

[Jørgen Junior]

ser USA, at de kan stole på os. Derfor er vi nødt til i EF-sammenhæng ikke at udnytte USAs handelsblokade ved selv at prøve fra EFs side at overtage markedsandele, og det er også vigtigt, at vi inden for NATO klart viser, at vi er villige til at leve op til de forpligtelser, som er nødvendige for, at USA kan stole på os.

Det er mit håb og ønske og tro efter det, udenrigsministeren har sagt, og de ordførertaler, der har været her i dag, at Danmark vil bruge sin indflydelse i EF og NATO til at styrke USAs tiltro til, at Vesteuropa ikke spiller med på nogle tankegange om, at man har overreageret.

Så er det i øvrigt også ganske interessant at se, hvem der sidder i Sovjetunionens olympiske komité. Ifølge nogle oplysninger, jeg har set så sent som i dag, er den første formand en person ved navn V. P. I. Puphov, som er kendt som KGB-mand. Desuden er den mand, som har fået ansvaret for sikkerhedssagerne i Moskva under olympiaden, en ledende KGB-officer. Det vil med andre ord sige, at man ikke har den store samarbejdsvilje fra sovjetisk side på ret mange områder, og at vi ikke kan have den store tiltro til, at de gode viljer virkelig er til stede, således at der vil komme resultater ud af forhandlinger i SALT II eller på et eller andet tidspunkt senere på året i Madrid ved CSCE-forhandlingerne.

Udenrigsministeren (Kjeld Olesen):

Jeg vil allerførst sige tak for debatten, som den er forløbet indtil nu. Det har været, hvad jeg vil betegne som en god dansk tradition, at der i årene efter krigen har været et bredt flertal bag den danske sikkerhedspolitik, og det glædelige ved denne debat er, at dette brede flertal er blevet bekræftet.

Jeg har i og for sig ikke grund til at komme med noget langt indlæg i denne omgang, men der har været forskellige bemærkninger, som jeg gerne vil kommentere, og der har været et enkelt spørgsmål.

Hr. Ninn-Hansen spurgte, om Danmark var indstillet på at støtte de sanktioner, der har været tale om, og mit svar her er bekræftende. Der har været tale om, at man fra amerikansk side har iværksat en embargo, når det drejer sig om korn, og som bekendt har Ministerrådet i EF truffet afgørelse for

længe siden om, at man ikke ønsker at følge det op ved at forøge sin egen eksport af korn og deraf afledede produkter til Sovjetunionen.

Derudover har der ikke været ønsker fra USAs side om, at man skulle foretage sig yderligere.

Hr. Ninn-Hansen havde også et par bemærkninger om de olympiske lege, og dem har også andre ordførere været inde på. Regeringen har ved et par lejligheder, første gang efter at man havde drøftet det på et ministermøde, givet udtryk for, at det var regeringens principielle holdning, at man ikke bør blande sig i spørgsmålet om, hvorvidt Danmark skal deltage eller ikke deltage i legene i Moskva til sommer. Vi finder, at det må være idrætsorganisationerne selv, der træffer en sådan afgørelse. Den daværende kulturminister indkaldte til et møde med den danske olympiske komité og visse andre inden for idrætsorganisationerne, hvor jeg havde lejlighed til at give en redegørelse for situationen, som den var på daværende tidspunkt, det vil sige, hvordan indstillingen var i de forskellige lande. Mødet sluttede med, at vi var enige om, at afhængigt af hvordan tingene ville udvikle sig, måtte vi om nødvendigt samles igen, således at idrætsorganisationerne har det bedst mulige grundlag at vurdere situationen på.

Så føjede vi den ting til, at i og med at vi har denne principielle holdning, er det klart, at hvis den situation opstår, at Danmark, som hr. Lasse Budtz for øvrigt udtrykte det, står alene eller forholdsvis isoleret i forhold til de lande, som vi naturligt samarbejder med, må regeringen tage spørgsmålet op igen og vurdere situationen, som den da vil se ud.

Hr. Ninn-Hansen havde også et par bemærkninger om situationen i Rhodesia. Regeringen har ved flere lejligheder omtalt sin meget positive støtte til og anerkendelse af den britiske regerings og de øvrige parters bestræbelser i forbindelse med tilvejebringelsen af Lancaster House-aftalen. Vi har til stadighed set afholdelse af frie og retfærdige valg som det eneste mulige grundlag for tilvejebringelsen af en fredelig løsning på Rhodesia-problemet, og vi finder, at den britiske regering efter omstændighederne har søgt at tilvejebringe de bedste muligheder herfor. Den danske observatørdelegation vil den 3. marts afgive en foreløbig rapport til regerin-

[Udenrigsministeren]

gen om dens indtryk af valgkampen og valget.

Jeg vil gerne til hr. Ninn-Hansen sige, at der for vort vedkommende intet er til hinder for, at den endelige rapport, før den offentliggøres, bliver gjort til genstand for drøftelse i det udenrigspolitiske nævn.

Jeg vil endnu en gang udtrykke regeringens fulde støtte til Lancaster House-aftalen og udtrykke håbet om, at alle parter også i de kommende dage og uger – valgresultatet vil jo foreligge den 4. marts – vil bestræbe sig på i enhver henseende at leve op til sine forpligtelser i henhold til aftalen.

Til hr. Arentoft har jeg en enkelt bemærkning. Hr. Arentoft henviste til den tale, som Leonid Bresjnev har holdt for nylig, og hr. Arentoft havde fået det ud af det, at man her ligesom viste sig positiv over for Romforslaget og over for tanken om at trække sig ud, hvis der var tale om, at neutralitet og ikke-indblanding fra andre lande var sikret. Vi har naturligvis forsøgt nøje at læse igennem, hvad Bresjnev sagde ved den pågældende lejlighed, og vi kan ikke på nuværende tidspunkt vide, om talen kan opfattes som, skal vi sige noget banebrydende nyt. Min vurdering er, at det er der ikke tale om. Hvis man stykker det hele sammen af de reaktioner, vi har kunnet modtage, er min konklusion, at vi ikke har noget entydigt grundlag for at antage, at man i Sovjetunionen er parat – i hvert fald på nuværende tidspunkt – til at gå aktivt og positivt ind i sagen.

Hr. Gert Petersen og en anden ordfører havde nogle bemærkninger om bl.a. TNF og NATO-beslutningen den 14. december. Hr. Gert Petersen mente, at det var en forkert beslutning, og hr. Gert Petersen nævnte, at man jo havde begrundet det i en østlig overlegenhed, hvor der i virkeligheden var nær ligevægt.

Nu skal jeg ikke ligesom genoplive den debat, vi havde dengang, men når hr. Gert Petersen tager det ind i en sikkerhedspolitisk debat, hvilket er meget naturligt, skal jeg lige nævne, for at der ikke skal opstå misforståelser, at baggrunden for beslutningen den 14. december såmænd ikke var dette, at der på det tidspunkt eksisterede en, skal vi sige stor østlig overvægt på disse områder, men at man meget klart så i øjnene, at en sådan overvægt ville være til stede i løbet af en år-række, al den stund at der jo foregår denne

produktion af SS-20 missilet. Cruise-missiles og Pershing II-missiles er jo nogle våbensystemer, der først vil være operative i løbet af nogle år.

Det, som er værd at lægge mærke til, når vi taler om det danske forslag, der dengang var fremme, er ikke, at man bare uden videre skulle udsætte beslutningen, men at man skulle udsætte beslutningen i 6 måneder, idet man forventede, at der inden for disse seks måneder ville komme to signaler fra Moskva, det ene signal gående på, at man ville stoppe produktionen af SS-20, og det andet, at man var indstillet på øjeblikkelig at være med til forhandlinger om hele TNF-området som sådant. Nu vel, det danske forslag blev ikke vedtaget, for at sige det meget mildt. Tilbage står – og her vil jeg i al ubeskedenhed på den danske regerings vegne sige, at vi ydede vistnok vor indsats her – den del af beslutningen, der går på forhandlingerne. Selvfølgelig kan hr. Gert Petersen sige, at man traf beslutningen i december, og så stoppe hermed, men der ligger altså i beslutningen – og det blev fulgt op efter mødet i NATO-rådet – dette: lad os komme i gang med forhandlinger om hele TNF-området, men desværre var de reaktioner, der kom fra Moskva, negative; man var ikke indstillet på det.

Til hr. Christophersen har jeg kun en enkelt og måske i for sig overflødig bemærkning. Hr. Christophersen nævnte meget rigtigt, at der, med den vedtagelse der fandt sted på EPS-mødet i Rom den 19. februar, var tale om det nye, at man kom med direkte forslag og ikke bare en kommentar til et internationalt problem. Det, jeg gerne vil understrege, er, at der dermed ikke er sket nogen ændring i det principielle i den samarbejdsform, der eksisterer inden for det europæiske politiske samarbejde, hvilket altså betyder, at det ikke er på grundlag af Romtraktaten, man arbejder her, men at det er de ni's udenrigsministre, der mødes, og at forudsætningen for, at man kan nå frem til vedtagelser, er, at alle ni er enige herom; altså ingen ændring af dette princip.

Hr. Poul H. Møller spurgte, hvilket indtryk forskellige reaktioner har gjort på regeringen, og der blev nævnt nogle eksempler; ja, der er jo mulighed for at nævne mange eksempler: breve, henvendelser, indlæg i den almindelige debat, udtalelser fra generaler osv. Jeg vil gerne til hr. Poul H. Møller og

[Udenrigsministeren]

andre sige, at regeringen da ikke ser ligegyldigt på de udtalelser, der fremkommer. I det hele taget har forsvarsministeren på regeringens vegne jo selv lagt op til, at vi skulle have en debat, og en debat om forsvarsanliggender er noget, der er sundt. Vi skal senere i dag drøfte det, der har at gøre med den sikkerhedspolitiske debat som sådan. Derfor er det ikke alene godt, at der er givet forskellige meninger til kende både indenlands og udenlands, men det er også således, at vi studerer dette her meget nøje. Jeg går ud fra, at hr. Poul H. Møller vil være enig med mig i, at det ikke er sådan, at enhver kritik, der fremkommer fra det ene eller det andet sted, behøver at være det rigtige synspunkt; men at der er en dialog og en vekselvirkning, mener vi er rigtigt, og som sagt er det noget, vi studerer meget nøje. Men i øvrigt vil jeg sige: lad nu forsvarsforhandlingerne køre videre; der er ingen tvivl om, at det, der er kommet frem under debatten, også indgår i de videre forhandlinger.

Endelig vil jeg endnu en gang sige tak for den tilslutning, der har været til oplægget, og for den store tilslutning fra mange partier, der er til det stillede dagsordensforslag. Når man taler om sikkerhedspolitik og den del af sikkerhedspolitikken, der har at gøre med forsvaret, spiller økonomi selvfølgelig en rolle, men jeg finder, at det allervigtigste er, at et land – og i dette tilfælde Danmark – i sin sikkerhedspolitik kan opvise det brede flertal, som vi har kunnet opvise her i dag.

I det fremtidige arbejde vil regeringen ikke på nogen måde ligge på den lade side. Vi finder, at NATO er et nødvendigt middel til en fornøden sikring af vor selvstændighed. Vi finder også, at NATO er et nødvendigt middel til at komme videre i en afspænding. Vi har muligheder, når det drejer sig om opfølgingsmødet i Madrid til efteråret. Vi har muligheder for at presse på og håbe på en positiv respons fra Moskva, når det gælder forhandlinger om TNF-våbnene. Vi er ikke direkte engagerede i MBFR-forhandlingerne i Wien, ej heller i SALT-forhandlingerne, men vi har mulighed for at øve en indflydelse gennem konsultationer, og vi har under alle omstændigheder muligheder for med andre nordiske lande, med lande i EF og med øvrige vestlige lande i FN at øve en indsats, og det er det, der vil være ledetråden

for regeringens videre arbejde på disse områder.

Lasse Budtz (S):

På et enkelt punkt tog udenrigsministeren ordet ud af munden på mig – men det har han nu gjort så tit, så det kommer ikke bag på mig – og det var, da han over for hr. Christophersen pointerede, hvad der sker, når EF-landene optræder i fællesskab på det udenrigspolitiske område. Da det er meget vigtigt at få fastslået det, vil jeg gøre det endnu en gang: der er ikke tale om nogen ændringer i EFs institutioner. Det er udenrigspolitisk konsultationsarbejde, der løber ved siden af Romtraktaten, og de ni EF-lande udtaler sig kun i fællesskab, når de alligevel er enige om alt, hvad de udtaler sig om.

Jeg er enig med hr. Christophersen i, at det nu faktisk gælder om at forsøge at udnytte situationen, f.eks. i forbindelse med en udbygning af forholdet til den tredje verden, til udviklingslandene. Jeg tror, det er overmåde vigtigt, at den vestlige verden ikke udnytter en chance – for det er jo en trist baggrund at virke på – men forsøger at udvide det samarbejde, som heldigvis allerede er i gang. Også fordi det er rigtigt at fastslå, at som verden har udviklet sig, er afspændingen faktisk blevet udelelig: man kan ikke foretage sig et eller andet til skade for afspændingen i den ene ende af verden, uden at det påvirker situationen i den anden.

Hr. Ninn-Hansen var lidt inde på spørgsmålet om den såkaldte kvindeaktion til fordel for freden i den bredeste og mest positive almindelighed. Jeg ønsker ikke at lægge nogen distance mellem hovedparten af det, hr. Ninn-Hansen sagde i sin tale, og mig selv, men jeg vil dog på den anden side gerne benytte lejligheden til at sige, at jeg ikke kan se, at der er noget som helst forkert i den kvindeaktion. Det forekommer mig, at jo flere der efterlyser fredsinitiativer, jo flere mennesker overalt på kloden og overalt i dette land der tager nogle initiativer til fordel for freden, jo bedre, og så må de for min skyld inddele sig i de grupper, der passer dem. Jeg synes, det er udmærket, jo flere initiativer der er.

Så var hr. Gert Petersen lidt inde på en sammenligning med Vietnam. Den sammenligning er jeg enig i, og den enighed om sam-

[Lasse Budtz]

menligningen vil jeg gerne stå ved. Jeg vil blot minde hr. Gert Petersen om, at det nu ikke kun var SF, der havde kritiske bemærkninger tilovers for, hvad der foregik dengang.

Mens vi nu er ved USA og USAs udenrigspolitik, vil jeg sige, at der er ingen tvivl om, at den amerikanske regering virkelig ønsker, at SALT II bliver gennemført. Jeg har haft lejlighed til selv at få det fastslået af ledende repræsentanter for den amerikanske regering. Det er blevet sagt ofte i den amerikanske valgkamp, og jeg synes trods alt, at man skal være opmærksom på det. Jeg er selvfølgelig også enig med hr. Gert Petersen, som siger, at vi må have liv i afspændingsprocessen. Vi må have alle initiativer i gang, hvor end vi kan få dem startet.

Når man så har lyttet til debatten og forsøger at summere op, hvad der egentlig er kommet ud af det, er vi jo i den mærkelige situation, at i den ene side af salen siger man, at vi ikke gør nok for forsvaret, og i den anden side af salen påstår man, at vi opruster for fuld kraft i Danmark. Ja men der er da i hvert fald én ting, jeg tør fastslå med fuldkommen sikkerhed – og hvis man er i tvivl, så spørg i Vedbæk! –: der er ingen oprustning i Danmark. Der er derimod en naturlig opfølgning af den NATO-politik, vi har ført i en årrække, og den opfølgning skal naturligvis være der, bl. a. fordi der er et massivt flertal i befolkningen og i dette folketing til fordel for en sådan politik.

Det fører mig videre til et spørgsmål til de radikale, egentlig ikke for at genere de radikale, som jeg har meget tilovers for, hvad de radikale vil vide, men jeg forstår faktisk ikke, hvorfor de radikale ikke kan stemme for den dagsorden, som socialdemokratiet i samarbejde med en hel række andre partier har fremsat.

Hvis jeg har forstået de radikale rigtigt, ikke alene ved denne lejlighed, men også ved andre lejligheder, er der ingen tvivl om, at de radikale også fordømmer, hvad Sovjet har foretaget sig i Afghanistan. Det kan vi altså godt blive enige om, og det er første halvdel af dagsordenen. Anden halvdel af dagsordenen er en fastslåen af, at Danmark vil fortsætte sit tilhørsforhold til NATO med organisationens dobbelte formål, nemlig sikkerhed og afspænding. Jeg vil meget gerne have at vide af de radikale, om de ikke går ind for dette længere. Hvis de radikale ikke ønsker,

at Danmark længere skal være medlem af NATO, så fortæl os det! Jeg anser det for en uansvarlig holdning, men jeg respekterer selvfølgelig andres politiske opfattelser, det er logisk. Vi vil imidlertid gerne have besked. Hvad mener de radikale om Danmarks tilhørsforhold til NATO? Skal dette laves om?

Til hr. Arne Melchior kun en enkelt bemærkning. Vi diskuterede jo spørgsmålet om overreaktion og den slags ting, og jeg skal nok holde mig, om jeg så må sige, i god afstand af den debat, men jeg ville være uærlig i min bedømmelse af situationen, hvis jeg ikke tilføjede – og uden at kalde det overreaktion i grunden – at jeg er lidt i tvivl om, hvorvidt det er kløgtigt, udenrigspolitisk klogt, den ene dag at proklamere en såkaldt Carterdoktrin for det mellemøstlige og det sydvestasiatiske område og den næste dag at lade sine talsmænd sige, at den kan USA ikke efterleve alene, for der var ingen, der havde spurgt USAs allierede, inden denne doktrin blev proklameret. Det er ikke kritik i den forstand, bl. a. fordi vi har brug for venskabet, men det er rigtignok et spørgsmål, om det er den mest kloge politik, man kan føre.

Så endelig om dagsordensproblemerne. Jeg vil gerne til hr. Ib Christensen sige, at nu er der en sådan tradition her i folketinget, at vores dagsorden i dette tilfælde kommer først til afstemning, men der står ikke noget i det af retsforbundet på dettes og to andre partiers vegne fremsatte dagsordensforslag, som socialdemokratiet ikke kan gå ind for. Vi ønsker blot at få nævnt tilhørsforholdet til NATO også, fordi denne debat også drejer sig om Danmarks sikkerhedspolitik, og derfor bliver jeg nødt til at meddele, at vi af tekniske grunde afviser retsforbundets dagsorden.

At vi også afviser VS' dagsorden, turde være temmelig indlysende.

Arentoft (FP):

Jeg har kun et par enkelte kommentarer. Jeg er ked af, at hr. Ninn-Hansen ikke er her, for han fortalte om, hvorledes han havde oplevet det, da invasionen fandt sted i Tjecoslovakiet i 1968 og han selv var forsvarsminister i VKR-regeringen med en radikal statsminister. Jeg kan også huske dengang, og det, der gjorde et dybt indtryk på

[Arentoft]

mig, var, at vi om aftenen så statsministeren på skærmen forsikre den danske befolkning om, at det danske forsvar var i højeste alarmberedskab. Det var altså en radikal statsminister.

Til gengæld må jeg så også i sandhedens interesse sige, at samtidig var jeg tjenstgørende i søværnet, og jeg kan huske, dengang vi fik en konservativ forsvarsminister. Da så man frem til bedre tider i forsvaret, men sådan gik det altså ikke. Jeg vil snarere sige, at en stor del af udhulingen af forsvaret skete med en konservativ forsvarsminister.

Hr. Ninn-Hansen kom også med et forslag om, at man skulle prøve at arrangere et møde i f. eks. udenrigspolitisk nævn, når hr. Niels Anker Kofoed og hr. Heinesen kommer hjem fra valget i Rhodesia, og det forslag vil jeg gerne anbefale over for formanden for udenrigspolitisk nævn.

Hr. Gert Petersen var inde på, at man skulle genoptage afspændingsprocessen, og det tror jeg ikke der kan være nogen uenighed om. Men skal man det, kan det ikke nytte noget – som også udenrigsministeren siger i sin redegørelse – at man blot får tomme ord og fraser. Det er nødvendigt, at der står noget bagved, og der er f. eks. dette, som jeg nævnede, at når man nu vil til at diskutere mellemdistanceraketter, er det på grund af beslutningen om, at man skal have de 572 mellemdistanceraketter på vestlig side. Jeg var heller ikke helt enig, da udenrigsministeren her i andet indlæg sagde, at man ikke har noget entydigt grundlag for, at Sovjetunionen vil gå positivt ind i sagen omkring neutralisering af Afghanistan. Nej, der står måske ikke magt bagved, men er det ikke således, at ministeren tror, at den verdensopinion, der står bag, er et tilsvarende tryk på Sovjetunionen, så der måske alligevel kan lægges noget positivt i talens indhold?

Hr. Arne Melchior citerede fra Aktuelt, at forsvaret skal bære byrder, og spurgte: hvem er forsvaret? Ja, forsvaret er efter min mening hele befolkningen. Vi er ude over den tid, hvor krige blev afgjort på lokale slagmarker og befolkningen kunne stå her på Københavns havn og se slaget på Reden den 2. april 1801. I dag taler man om et begreb, der hedder totalforsvar, og deri ligger, hvorledes hele samfundet kan forsvare sig, og det er absolut et område, som jeg mener bør komme ind.

Med hensyn til dagsordensforslagene siger vi nej til det af fru Anne Grete Holmsgård fremsatte, og vi mener, at det af retsforbundet fremsatte er udtryk for en tom demonstration. Da jeg går ud fra, at den dagsorden, som på forhånd er sikret et stort flertal, nemlig den dagsorden, som er fremsat af 6 partier, kommer først til afstemning, er det blot en tilkendegivelse. Men i øvrigt synes jeg, det har været en god debat, som jeg siger tak for.

Gert Petersen (SF):

Jeg vil godt sige til udenrigsministeren, at jeg med stor interesse nu lyttede til hans fremstilling af, hvad der var sket under debatten om raketstationeringen i december sidste år, og nu fik jeg altså at vide, at det var rigtigt, hvad jeg sagde: baggrunden for NATO-beslutningen var ikke, at der på det tidspunkt eksisterede en østlig overvægt, men at den ville opstå i løbet af nogle år. Ikke desto mindre tror jeg, der er mange, der kan huske de debatter, vi havde her i folketinget, hvor det blev fremført fra regeringens og ikke mindst fra forsvarsministerens side – det var i maj måned, vi havde den første debat – at der var en kolossal østlig overlegenhed nu, og det var den, som man måtte opveje. Og så er det helt rigtigt, at da der så var en lang række medlemmer i dette ting, som begyndte at bore i den påstand, måtte man erkende, at der ikke var nogen østlig overlegenhed på daværende tidspunkt, men den erkendelse kom først sent. Så blev den ledsaget af noget andet, nemlig at der nok ville blive en vældig østlig overlegenhed i løbet af nogle få år, hvis de nuværende tendenser videreførtes. Det afviste vi andre ikke 100 pct., for det kunne vi ikke vide noget om, men vi sagde – hvilket man ikke kunne anfægte – at en sådan overlegenhed kunne udlignes ved hjælp af de u-både med Poseidonraketter, som er tildelt NATO, og at der ikke var nogen grund til det panikskridt, eller jeg vil snarere sige panikfremkaldende skridt, som det var at introducere omtrent 600 af en helt ny type atomraketter her i Vesteuropa. Jeg synes, det var dybt beklageligt, at det ikke lykkedes at få udsat den beslutning et halvt år. Jeg tror, at situationen i Europa havde været betydelig bedre, om man havde fået de pågældende forhandlinger i gang. Man havde fået at vide, at hvis beslutningen blev kørt igennem,

[Gert Petersen]

ville der ikke være forhandlingsmuligheder. Jeg kan godt være enig med udenrigsministeren i, at det er et stift standpunkt at indtage, og jeg ville også tale for, at man indtog et andet standpunkt. Men det var ikke desto mindre, hvad man forinden havde fået at vide, og derfor var det vel også, at den danske regering gik så stærkt ind for et halvt års udsættelse af NATO-beslutningen. Men det kunne man altså ikke få USA med på.

Det fører mig så frem til det, som hr. Arentoft var inde på. Jeg er helt enig med hr. Arentoft i, at en afspændingsproces ikke sker ved tomme ord og fraser, men jeg synes, at der fra NATOs side har lydt lovlig mange tomme ord og fraser, hvor vi har savnet realiteterne, og det gælder netop den skæbnesvangre raketoprøstningsbeslutning, som blev taget her i december måned. Skulle man gøre noget nu, som virkelig kan have effekt, og som kan sætte en anden spiral i gang end den, som vi lider under, måtte det være at tilbagekalde og omgøre en sådan beslutning og komme med et virkeligt forhandlingstilbud, hvoraf det klart fremgår, at beslutningen ikke vil blive gennemført, hvis man kan blive enig om en gensidig reduktion. Men sådan er forhandlingstilbuddet ikke udformet. Det er udformet sådan, at beslutningens karakter vil afhænge af sådanne forhandlinger, men et regulært forhandlingstilbud, som gik på, at beslutningen ikke ville blive gennemført, hvis man kunne blive enig om en reduktion, er ikke fremkommet, og det ville nok komme til at ændre noget på den ubehagelige og farlige atmosfære, vi lever i.

Så har jeg en enkelt bemærkning til hr. Lasse Budtz og egentlig også til hr. Christophersen, som var inde på, at Vesten må udnytte chancen over for den tredje verden. Nu skal man altså passe på ikke at misforstå noget. Hvis man tror, at den tredje verdens helt berettigede kritik af Sovjetunionen i denne sag betyder, at den tredje verden nærmer sig den vestlige, kapitalistiske verden og især USA, tager man skæbnesvangert fejl, lige så meget fejl, som Carter og den stakkels mesterbokser Muhammad Ali gjorde, som af Carter lod sig sende til Afrika for at overbevise det om, at nu var tiden inde til den store alliance med USA, men som måtte forlade ikke bare Tanzania, som er venstreorienteret i internationale anliggender, men såmænd også Nigeria, som aldeles ikke er venstreori-

enteret i internationale anliggender, og en række andre lande på en for Mr. Muhammad Ali meget trist måde. Man skal gøre sig klart, at det, som de ikke-allierede lande, den tredje verden, giver udtryk for, når de stemte, som de gjorde i De Forenede Nationer, og når de kritiserer Sovjetunionens indmarch i Afghanistan, er, at de vender sig mod begge de store magtblokke. De vender sig mod alle forsøg, uanset fra hvilken side de måtte komme, på indblanding i deres indre anliggender med økonomiske pressionsmidler og med militær tvang, og de ved, at der bliver gjort forsøg fra begge sider – desværre altså også fra Sovjetunionens side, som vi har set det i Afghanistans tilfælde, og fra talløse andre eksempler, hvor USA har gjort det. Derfor vil vi opleve en styrkelse af den tredje verdens ikke-allierede bevægelser, altså den alliancefri bevægelse, men man skal ikke tro, at vi vil opleve en tilnærmelse mellem den alliancefri bevægelse og USA. Dertil kender den alliancefri bevægelse også den amerikanske imperialisme for godt.

Til allersidst: vi vil stemme imod den af hr. Lasse Budtz foreslåede dagsorden, fordi den er bundet op på en sikkerhedspolitik, som selv bærer et medansvar for den alvorlige forværring af det internationale klima, der er sket.

Hvis VS-dagsordenen kom til afstemning, ville vi naturligvis støtte den. Vi er 100 pct. enige med VS i formuleringen, men vi har sammen med retsforbundet og det radikale venstre stillet vores eget dagsordensforslag, og jeg synes egentlig nok, at det er rigtigere formuleret end VS' dagsordensforslag, for vi er også på venstrefløjens nødt til at udtale os helt klart og utvetydigt om Afghanistansspørgsmålet, uden at vi af den grund skal blande andre spørgsmål ind i det, på ganske samme måde som netop den tredje verden, den alliancefri verden, i De Forenede Nationer tog stilling til Afghanistansspørgsmålet. Da var det det, der skulle tages stilling til, og til andre tider tager man så stilling til andre spørgsmål, vedrørende oprustning, vedrørende USAs politik osv.

Stinus (RV):

Hr. Ninn-Hansen gav udtryk for skuffelse over det radikale venstre og priste samarbejdet i trepartiregeringen under en radikal

[Stinus]

statsminister. Det radikale venstre har da også meget godt at sige om samarbejdet i den regering. Vi kunne bl.a. glæde os over en nedskæring på forsvarsbudgettet på 125 mill. kr. ved regeringens begyndelse og en nedsættelse af den militære tjenestetid fra 14 måneder til 12 måneder.

Til hr. Lasse Budtz vil jeg gerne sige, at det radikale venstre accepterer Danmarks medlemskab af NATO som grundlag for Danmarks udenrigspolitik, og vi har ikke stillet forslag om at ændre dette. Vi finder det vigtigt, at NATO arbejder for afspænding, og vi ønsker, at Danmark skal bruge sit medlemskab af NATO til at påvirke NATOs politik i den retning. Dette sker efter vores opfattelse ikke ved stationering af nye atomrakter i Vesteuropa, det sker ikke ved udbygning af NATO-depoter til tungt krigsmateriel, det sker ikke ved en forøgelse af forsvarsbudgettet. Derfor finder vi det forkert at kæde fordømmelsen af Sovjetunionens invasion i Afghanistan, en fordømmelse, som vi helt og fuldt går ind for, sammen med en udtalelse om NATO.

Det radikale venstre vil hverken kunne stemme for det af hr. Lasse Budtz eller for det af fru Anne Grete Holmsgård stillede dagsordensforslag.

Jeg må endnu en gang beklage, at vi ikke får ...

Formanden:

Jeg håber ikke, det generer for meget, at der tales fra talerstolen.

Stinus (RV):

Jeg beklager stærkt, at hr. Lasse Budtz ikke kan gå ind for det af hr. Ib Christensen på flere partiers vegne stillede dagsordensforslag. Jeg finder fortsat, at det forslag, som det radikale venstre er medforslagsstiller til, er det forslag, som skulle have en mulighed for at samle det største flertal her i folketinget eller hele folketinget. Det udtaler en klar fordømmelse af Sovjetunionen, og det kan hele folketinget tilslutte sig. Jeg skal derfor bede hr. Lasse Budtz om endnu en gang at tage sin stilling op til overvejelse, hvilket muligvis kunne medføre, at formanden kunne skønne, at det af hr. Ib Christensen stillede forslag var det, som havde mulighed for at samle hele folketinget.

(Kort bemærkning).

Lasse Budtz (S):

Jeg vil gerne konstatere, at hr. Stinus her fra talerstolen for et øjeblik siden sagde, at de radikale erkender, at Danmark bygger sin sikkerhedspolitik på NATO-fællesskabet. Det er det, der står i dagsordenen. Hvorfor man så ikke kan stemme for det, forstår jeg ærligt talt ikke; jeg kan ikke se logikken. Det er muligt, hr. Stinus kan, men han var ikke i stand til at forklare den.

Vi kan ikke trække vores dagsordensforslag tilbage af den simple grund, at vi gerne vil have fastslået ved denne lejlighed, da denne debat også drejer sig om dansk sikkerhedspolitik, at vores sikkerhedspolitik efter vores mening er baseret på medlemskabet af NATO. Det står der i det, og det er i virkeligheden også det, vi nu har fået at vide at de radikale mener, så jeg forstår ikke, man ikke kan stemme for det.

Arne Melchior (CD):

Jeg vil også gerne tilslutte mig hr. Ninn-Hansens ord til det radikale venstre i dag. Også i den nuværende radikale folketingsgruppe er der personer, som man i mit parti – og det gælder mig selv også – sætter stor pris på. Jeg kan derfor ikke fatte det, der skete i går ved afstemningerne. Hr. Ninn-Hansen beklagede det, der skete. Det gør jeg også, men jeg vil dog samtidig erklære, at jeg er ganske tilfreds med, at det, når det altså er i de baner, man tænker i den radikale gruppe, nu er blevet sagt så klart, som det er, at man de facto ikke mere støtter dette lands NATO-politik. Det må få konsekvenser for de igangværende forsvarsforligsförhandlinger, og jeg tror, at de vil blive gavnet af, at de radikale nu klart har bekendt kulør. Nu siger hr. Stinus gentagne gange og meget appellerende, at hele folketinget måtte kunne tilslutte sig den dagsorden, som han går ind for, fordi den fordømmer Sovjetunionen. Ja, det indeholdes faktisk i alle de fremsatte dagsordensforslag, men det er bare for dårligt – og det burde faktisk hr. Stinus og hans partifæller være de første til at erkende – at en udtalelse, der fordømmer, selv om fordømmelsen er nok så meget på sin plads, ikke er særlig konstruktiv; men det er nødvendigt, når folketinget fører sikkerhedspolitisk debat, at man til orientering både for

[Arne Melchior]

den danske befolkning og for Danmarks allierede også siger andet, end at man er stærkt imod, hvad en magt har foretaget sig, at man af denne konstatering drager en konsekvens om, hvordan man selv agter at forholde sig. Det skulle man vel nok kunne forvente netop hr. Stinus' og hans kollegers stemmer til.

Hr. Ib Christensen havde bemærkninger bl. a. om mit indlæg. Han fandt, at såvel dette som visse andre lå på et lavt plan, og jeg må da indrømme, at en kælder, som jeg havde talt om, in casu en parkeringskælder, befinder sig temmelig lavt placeret. Jeg ser ingen grund til at undskylde over for hr. Ib Christensen, at jeg benytter hverdagsprog og hverdagsagtige billeder, allegorier. Afgørende er, om de siger noget om forholdet, og det var terrorbalancen, jeg talte om på det tidspunkt. Jeg mener, mit billede var berettiget, og jeg har endda fået et par opringninger, hvor man har takket mig for dette billede, som de pågældende sagde de selv ville benytte i deres kredse. Men o.k., det er op til hr. Ib Christensen selv at vurdere, hvor han synes mit indlæg er placeret.

Hvad var så hr. Ib Christensens bidrag til debattens højnelse? Jo, det var især en henvisning til, at Danmark skulle orientere sig mere nordisk, at vi over for denne internationale sikkerhedskrise, som verden gennemlever i øjeblikket, skulle arbejde mere sammen med de andre nordiske lande, vore nordiske partnere, og altså, klart underforstået, mindre med vore EF- og NATO-partnere. Jeg synes, jeg vil tilråde hr. Ib Christensen at studere både den gamle og vort eget århundredes nordiske historie noget grundigere, så vil han selv kunne bedømme, på hvilket plan med hensyn til ideer og bonitet hans forslag til, hvordan Danmark skulle bære sig ad, befinder sig. Men da hr. Ib Christensen jo klart bekræftede, at retsforbundet mener, vi fortsat skal være medlemmer af NATO, skylder hr. Ib Christensen os svar på, hvorfor han da ikke kan stemme for det af seks partier stillede dagsordensforslag, som jo i sin begyndelse indeholder det samme som hr. Ib Christensens egen dagsorden og i sin slutning en bekendelse til det NATO-fællesskab, som hr. Ib Christensen selv på sit partis vegne i dag har bekræftet.

Og så glædede jeg mig over hr. Lasse Budtz' replik her. Han sagde, at han ville holde sig på afstand af debatten om overre-

aktion. Han tog den ganske vist selv op i sit første indlæg, i hvilket han udtalte, at han var tilbøjelig til at mene, at der havde været tale om overreaktion. Nu lagde han afstand til sit første indlæg, og det skal jeg naturligvis kun glæde mig over. Jeg er sikker på, at de ord fra hr. Lasse Budtz, som jo ikke er nogen hr. hvem som helst i den danske sikkerhedspolitiske debat, vil blive noteret også af andre end CD med glæde og tilfredshed.

(Kort bemærkning).

Stinus (RV):

Både over for hr. Lasse Budtz og over for hr. Arne Melchior må jeg påpege, at den af hr. Ib Christensen foreslåede dagsorden i høj grad indeholder noget konstruktivt. I den af hr. Ib Christensen foreslåede dagsorden, som det radikale venstre er medforlagsstiller til, tilslutter man sig FNs forordelse af Sovjetunionens invasion i Afghanistan. Man opfordrer Sovjetunionen til at efterkomme FNs henstilling om, at den trækker sine tropper tilbage. FN har i høj grad brug for, at hvad der vedtages i FN, bakkes op af medlemslandene.

Og til hr. Arne Melchior vil jeg sige med hensyn til afstemningen i går, at når der spares på alle andre områder, er det det radikale venstres opfattelse, at der også skal spares på forsvarrets område. Det var det, vi sagde ved afstemningen i går ved at stemme for dagsordensforslagene. Det er ikke så forfærdelig længe siden, der af regeringen blev fremsat forslag om en besparelse på 100 mill. kr. på u-landsområdet. Det er efter det radikale venstres opfattelse også en del af sikkerhedspolitikken.

(Kort bemærkning).

Arne Melchior (CD):

Jeg kan sagtens give hr. Stinus ret i hans påpegning af, at den af ham støttede dagsorden har et konstruktivt element. Dette konstruktive element handler imidlertid ikke om, hvad Danmark skal foretage sig. Det er nemt nok at stille krav til andre, og dette krav har vi været med til at stille fra dansk side, vel vidende, at det ikke vil blive efterkommet, men der er en berettiget forventning hos den danske befolkning om, at denne debat ikke kan slutte, uden at der også er taget stilling

[Arne Melchior]

til, hvad folketinget mener om Danmarks egen situation.

Med hensyn til besparelser kom hr. Stinus nu igen med denne travet om, at når der skal spares på andre områder, må der også spares på forsvaret. Jeg har endnu ikke hørt om nogen, der, fordi han har smalhans i sin økonomi, sætter sin brand-, tyveri- eller ulykkesforsikring ned af den grund. Man kan spare på områder, hvor det ikke er nødvendigt at have så højt et forbrug, men man kan sandelig ikke spare på de basale udgifter, og til de basale udgifter hører forsvaret.

(Kort bemærkning).

Lasse Budtz (S):

Til hr. Arne Melchior blot dette, at det er korrekt, at jeg i mit første indlæg nævnte spørgsmålet om overreaktion. Når jeg holdt mig borte fra det i anden omgang, var det, fordi jeg ikke ønskede at gå ind på det én gang til, det forekom mig ikke nødvendigt, men jeg fremdrog et analogt problem.

Med hensyn til hr. Stinus' indlæg her for ganske få minutter siden vil jeg sige, at jeg konstaterer altså herved, at de radikale erkender, at grundlaget for Danmarks sikkerhedspolitik er medlemskabet af NATO.

Anne Grete Holmsgård (VS):

Hr. Lasse Budtz sagde i anden omgang, at der ikke er tale om oprustning i Danmark. Jeg mener, at hr. Lasse Budtz tager fejl. Der er tale om oprustning. Oprustning er ikke bare et spørgsmål om, hvorvidt der er flere våben af den ene eller den anden type. Det er et spørgsmål om, hvorvidt det danske forsvar bliver stærkere, og hvorvidt NATO-integrationen øges, og begge de to ting sker. Indkøbene af F-16 fly var klart et forsøg på at modernisere det danske forsvar og modernisere det på en sådan måde, at man fik en fællesnævner i hele Vesteuropa. Det styrkede det danske forsvar.

Beslutningen om a-våben i december 1979 var også en af den type beslutninger, der styrkede forsvaret. Så jeg kan simpelt hen ikke se, hvordan hr. Lasse Budtz er kommet frem til, at der ikke er tale om nogen oprustning.

Hr. Henning Christophersen fastslog i sit første indlæg, at det land, der én gang har

bragt sig i afhængighed af Sovjetunionen, ikke kan unddrage sig denne afhængighed.

Jeg mener, der er tale om historieforfalskning. Hvis man ser på, hvad der rent faktisk er sket, kan jeg nævne en masse lande som f. eks. Ægypten, Syrien, Indien og Indonesien, som på forskellige tidspunkter har fået omfattende militær og økonomisk støtte fra Sovjetunionen, men hvor der ikke har været tale om Moskvadominerede politiske systemer.

Jeg mener da, at det i det mindste må være sådan, at man fremlægger de kendsgerninger, som fremgår af historien, når man diskuterer sikkerhedspolitik på dette sted. Men det er da klart, at efterhånden som konflikterne optrappes, og efterhånden som Vesten afbryder sin økonomiske støtte til en lang række lande i den tredje verden, bliver de tvunget over i en situation, hvor det eneste sted, de overhovedet kan få økonomisk støtte, er i Sovjetunionen. Og det kan – og jeg siger kan – på længere sigt give dem nogle politiske problemer.

Danmark er med til dette, og Danmark var med til det, da man for et år siden var med til at afbryde forhandlingerne om nye lån til Vietnam.

Så vil jeg gerne komme med en kort bemærkning i anledning af hr. Arne Melchior tale om hele landets forsvar og om, at man da ikke skærer ned på sin brand- eller tyveriforsikring. Det kan da godt være, at hr. Arne Melchior mener, at det er hans brand- og tyveriforsikring, det drejer sig om, når man skal opruste og give større midler til militæret i Danmark, men det er i hvert tilfælde ikke min brand- og tyveriforsikring, og det er heller ikke den danske arbejderklassens brand- og tyveriforsikring, det drejer sig om.

Med hensyn til dagsordensforslagene vil jeg gerne spørge hr. Lasse Budtz, hvorfor det egentlig er nødvendigt at bekræfte Danmarks tilhørsforhold til NATO. Så vidt jeg ved, har der da ikke været sat noget spørgsmålstejn fra flertallet i denne sal ved det tilhørsforhold. Skulle det nu lige pludselig være nødvendigt?

Forslaget fra Danmarks retsforbund, der bliver støttet af socialistisk folkeparti og de radikale, mener vi er ensidigt. Det er derfor, vi har stillet vores eget dagsordensforslag, som ikke bare fordømmer Sovjetunionens invasion og tilstedeværelse i Afghanistan, men som også sætter det ind i sammenhæng.

[Anne Grete Holmsgård]

Det er vigtigt, at man forstår, både på hvilken baggrund denne invasion er foregået, hvad det er for en sammenhæng, den fungerer i i dag, og hvad den bliver brugt til af borgerskabet og andre politiske kræfter i det land, nemlig til at tale for større oprustning. Derfor kræver vi ikke bare Sovjet ud af Afghanistan, men også at der bliver tale om en nedrustning, og at der bliver tale om et krav om et klart nej til de atomraketter, der er ved at blive stationeret i Vesteuropa.

Ib Christensen (DR):

Hr. Arne Melchior mener, at jeg skulle studere den nordiske historie, og det har jeg tilfældigvis gjort. Den nordiske historie efter anden verdenskrig er jo et trist kapitel, idet man var med til fra dansk side og andre nordiske landes side at prøve at lave et Nordek, som forliste, ikke mindst fordi Danmark satte medlemskabet af EF højere end det nordiske samarbejde, og tidligere havde man forhandlinger om et nordisk forsvarsforbund, der også forliste, hvorefter der blev skabt en anden løsning.

Det forhold, at der er sket forlis på disse to områder, hvoraf navnlig Nordeks forlis er at beklage i betragtning af, hvad der så skete, betyder jo ikke, at det var forkert. Jeg synes, at den politik, som hr. Arne Melchior's parti og det store folketingsflertal og regeringen er indstillet på, er meget mere forkert, nemlig at Danmark skal sluttes tættere sammen med Grækenland, Spanien og Portugal end med de nordiske lande, for det er jo konsekvensen af EF's udvidelse.

Så siger hr. Arne Melchior, at retsforbundet skylder folketinget en forklaring på, at vi ikke kan stemme for den af hr. Lasse Budtz foreslåede dagsorden, når vi dog ikke undsiger NATO-medlemskabet. Og det er korrekt, vi undsiger ikke NATO-medlemskabet. Det, vi kritiserer hr. Lasse Budtz' dagsorden for, er, at den roder to ting sammen. Når hr. Lasse Budtz siger: ja men det drejer sig også om sikkerhedspolitik, vil jeg dertil sige: ja vel, men er situationen i Afghanistan ikke også noget, der drejer sig om sikkerhedspolitik?

Jeg vil endvidere tilføje, at så sent som i tirsdags bakkede regeringen og det store folketingsflertal NATO-politikken op på en måde, som er langt mere massiv end det dagsordensforslag, som hr. Lasse Budtz nu fremsæt-

ter. Hvad mening er der så i, at vi nu her i dag, to dage efter, skal til at stemme om det samme og blande det sammen på en sådan måde, at partier, der ellers kunne være gået ind for en fordømmelse af Afghanistan, nu er nødt til at melde pas eller stemme imod? Det er ikke en dagsordenspolitik, der er egnet til at samle det danske folketing i en sag, hvor det internationale søgelys, i hvert fald fra en ganske bestemt kant, er rettet mod os. Og den samme anklage, som kan rettes mod hr. Lasse Budtz' dagsorden, kan jo rettes mod den dagsorden, der er foreslået af VS, der også blander flere forskellige ting sammen. Retsforbundet var med til at støtte regeringens forsøg på at få udsat spørgsmålet om etablering af 572 nye atomraketter i Vesteuropa. Det betyder imidlertid ikke, at vi skal blande det sammen med Afghanistansituationen, så både hr. Lasse Budtz' dagsordensforslag og det af VS stillede dagsordensforslag må vi altså afvise, og jeg må endnu en gang appellere til, at man samler sig om det dagsordensforslag, som jeg på vegne af tre partier her i tinget har stillet, og som kunne samle, om ikke hele folketinget, så det altovervældende flertal, i hvert fald ni af ti partier, bag sig.

Lindenskov (S):

Når jeg med hensyn til afstemningen om dagsordensforslagene, specielt forslaget fra hr. Lasse Budtz, undlader at stemme, skal det aldeles ikke forstås derhen, at jeg ikke fordømmer Sovjetinvasionen i Afghanistan, tværtimod, men kun ud fra det standpunkt, at Færøernes lagting enstemmigt har vedtaget at udtale, at Færøerne vil holde sig neutralt i forhold til de militære magtblokke, og ud fra samme standpunkt har lagtinget protesteret imod, at krigsmateriel opbevares eller anvendes på færøsk land- eller søterritorium.

Mette Madsen (V):

Jeg vil gerne spørge fru Anne Grete Holmsgård, hvorfor hun ikke i sin dagsorden også opfordrer Sovjetunionen til at afmontere de allerede etablerede SS-20 raketter, der kan nå et hvilket som helst punkt i Vesteuropa.

Hermed sluttede forhandlingen.

Afstemning

Forslag om motiveret dagsorden af Lasse Budtz (S) (se foran)
vedtoges med 129 stemmer mod 18; 15 stemte hverken for eller imod.

Hermed var følgende forslag bortfaldet:

Forslag om motiveret dagsorden af Anne Grete Holmsgård (VS) (se foran).

Forslag om motiveret dagsorden af Ib Christensen (DR) (se foran).

Hermed sluttede forespørgslen.

Den sidste sag på dagsordenen var:

2) Første behandling af:

Forslag til folketingsbeslutning om nedsættelse af et sagkyndigt og uafhængigt udvalg til at undersøge og vurdere problemerne omkring dansk sikkerhedspolitik.

[Af Bilgrav-Nielsen (RV) m.fl.].

(Beslutningsforslag nr. B 62. Fremsat 5/2 80).

Forslaget sattes til forhandling.

Forhandling

Udenrigsministeren (Kjeld Olesen):

Regeringen har sympati for de tanker, der ligger bag det forslag til folketingsbeslutning, som det radikale venstre har fremsat. Men vi finder, at det er for begrænset, og at det er for ufuldstændigt.

Af bemærkningerne til forslaget kunne man få det indtryk, at den opfordring til en videreførelse og ajourføring, som er indeholdt i efterskriften til Seidenfadenundervalgets rapport, har været siddet overhørig af skiftende regeringer siden rapportens fremkomst i 1970.

Et sådant indtryk ville være ukorrekt, idet der naturligvis løbende er foretaget delundersøgelser til brug for regeringens overvejelser af sikkerhedspolitikken. Det er imidlertid undersøgelser, der ikke fremtræder som et egnet instrument til en bredere og stadig orientering om dansk sikkerhedspolitik såvel i forhold til folketinget som i forhold til opinionsdannelsen.

Regeringen har derfor længe overvejet, på hvilken måde det arbejde, der er indledt med udarbejdelsen af Seidenfadenrapporten – en rapport, der netop selv betegner det billede, der opridses, som et øjebliksfoto – mest hensigtsmæssigt kan følges op og udbygges. Da sigtet med et sådant arbejde efter vor opfattelse bør være at skabe et forståelsesgrundlag som forudsætning for en bredere og mere dybtgående sikkerhedspolitisk debat her i landet, bør arbejdet i højere grad, end det radikale venstres forslag er udtryk for, forme sig som en løbende drøftelse af og informationsvirksomhed om vigtigere sikkerhedspolitiske problemstillinger, måske bl.a. således, at der som et fast punkt årligt skal kunne gøres sikkerhedspolitisk status som et naturligt modstykke til en vurdering af forsvarets situation.

Regeringen har gjort sig en række overvejelser om, hvorledes et sådant arbejde kan udføres i praksis. Mens det radikale forslag forudser et udvalg med en tidsbegrænset opgave, vil det fremgå af, hvad jeg allerede har sagt, at det, regeringen stiler imod, er et permanent udvalg til drøftelse af sikkerhedspolitikken i bred forstand, herunder også de nedrustningspolitiske aspekter. Herved vil det eksisterende nedrustningsudvalgs opgaver kunne henlægges til det nye udvalg. Selve udvalget tænkes, som vi er kommet frem til det indtil nu, sammensat af et sagkyndigt formandskab på 5 personer samt af repræsentanter for folketinget og for de berørte dele af forskningen og administrationen, og desuden forudses der et mindre, fast sekretariat.

En førstebehandling af et forslag er jo ikke stedet til at gå i enkeltheder, men jeg er ud fra den tidligere skitserede grundopfattelse naturligvis helt parat til under udvalgsarbejdet nærmere at redegøre for de overvejelser, som regeringen har gjort sig.

Lasse Budtz (S):

Det er jo ikke svært for socialdemokratiet at stille sig positivt over for det radikale forslag om nedsættelse af dette sagkyndige og uafhængige udvalg til undersøgelse og vurdering af problemerne om dansk sikkerhedspolitik, og på baggrund af den debat, vi lige har været igennem, er det mig kun en glæde